

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ

«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»

Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра бухгалтерського обліку і аудиту**Допускається до захисту**Завідувач кафедри _____ доц. В.А. Кулик
«__» листопада 2019 р.**ДИПЛОМНА РОБОТА****на тему: «Баланс (Звіт про фінансовий стан) за національними та
міжнародними стандартами, аудит його показників»****(за матеріалами ПП «Агро Маркет», с. Царедарівка)****зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування»****за освітньою програмою «Облік і аудит»****ступеня «магістр»**

Виконавець роботи

Дігтяр Ольга Миколаївна

_____ 26.11.2019 р.

к.е.н., доцент Прохар Наталія Вікторівна

Науковий керівник

_____ 26.11. 2019 р.

Полтава – 2019

ВСТУП

Розвиток ринкових відносин та загострення економічної ситуації в Україні вимагає принципово нових підходів до управління підприємством. Головною умовою успішного функціонування суб'єктів господарювання є збереження їх власності, тобто наявних у підприємств основних засобів, нематеріальних активів, виробничих запасів, товарів, грошових коштів, фінансових інвестицій тощо, інформація про які в узагальненому вигляді відображається в Балансі (Звіті про фінансовий стан) підприємства. Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємств України впродовж десятиліть зазнав значного реформування з метою наближення його формату до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку й фінансової звітності.

Аудит показників Балансу (Звіту про фінансовий стан) надає конкурентні переваги підприємству, оскільки усуває помилки в обліку, що здатні викривляти інформацію, що використовується для прийняття рішень.

Дослідженням особливостей складання бухгалтерського балансу та використання його даних в управлінні у різні роки займалися такі відомі вітчизняні вчені як О.С. Бородкін, Ф.Ф. Бутинець, Ю.А. Верига, С.Ф. Голов, В.І. Єфіменко, С.Я. Зубілевич, М.В. Кужельний, В.С. Лень, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, Р.Л. Хом'як. У зарубіжній літературі методика складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) розкрита у працях А.М. Андросова, Я.В. Соколова, М.Ф. Ван Бреда, М.Р. Метьюса, Е.С. Хендріксена та інших.

Метою дипломної роботи є обґрунтування теоретичних положень і розробка практичних рекомендацій щодо методики складання і аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства.

Досягнення поставленої мети передбачається шляхом вирішення наступних завдань:

- розкрити значення Балансу (Звіту про фінансовий стан) в управлінні підприємством;

- розглянути нормативно-правове забезпечення складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства;
- охарактеризувати фінансово-господарську діяльність та постановку облікової роботи в ПП «Агро Маркет»;
- дослідити зміст, структуру та методику складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства на національними П(С)БО;
- вивчити особливості складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) за Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності;
- розкрити порядок застосування інформаційних технологій для складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства;
- розглянути особливості організації і планування аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан);
- дослідити методику аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства;
- охарактеризувати порядок узагальнення результатів аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства.

Об'єктом дослідження є процес формування показників Балансу (Звіту про фінансовий стан) та їх аудиту.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних питань щодо складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) та аудиту його показників.

Суб'єктом дослідження виступає Приватне підприємство «Агро Маркет», що займається рослинництвом.

У ході дослідження застосовано загальнонаукові та спеціальне методи пізнання. Методи теоретичного узагальнення, порівняння і групування дали можливість розкрити значення Балансу (Звіту про фінансовий стан) в управлінні підприємством та його нормативно-правове регулювання; для дослідження розвитку бухгалтерського балансу використано історичний метод; за допомогою абстрактно-логічного методу та моделювання здійснено розкриття методики складання та аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан)

підприємства; методи аналітичного групування дозволили провести аналіз фінансового стану підприємства та його економічних показників діяльності.

Інформаційною базою для проведення дослідження є Закони України, нормативні документи Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Національні Положення (стандарты) бухгалтерського обліку, МСБО та МСФЗ, Міжнародні стандарти аудиту та етики, фінансова звітність підприємства.

Методологічною основою дослідження є наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері бухгалтерського обліку, звітності підприємства, аудиту, фінансового та стратегічного аналізу, матеріали періодичних видань.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних із удосконаленням методики складання й аудиту показників Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства.

Найбільш вагомими результатами, що характеризують наукову новизну, є наступні: вдосконалення сутності терміну «баланс» та узагальнення ознак його класифікації; вдосконалення Наказу про облікову політику підприємства; узагальнення особливостей вітчизняної та світової практики побудови балансу; удосконалення змісту й структури Балансу (звіту про фінансовий стан); розробка програми аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан); розробка пропозицій щодо покращення фінансового стану підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в застосуванні на практиці запропонованих рекомендацій щодо методики складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства та аудиту його показників з метою ефективного управління підприємством.

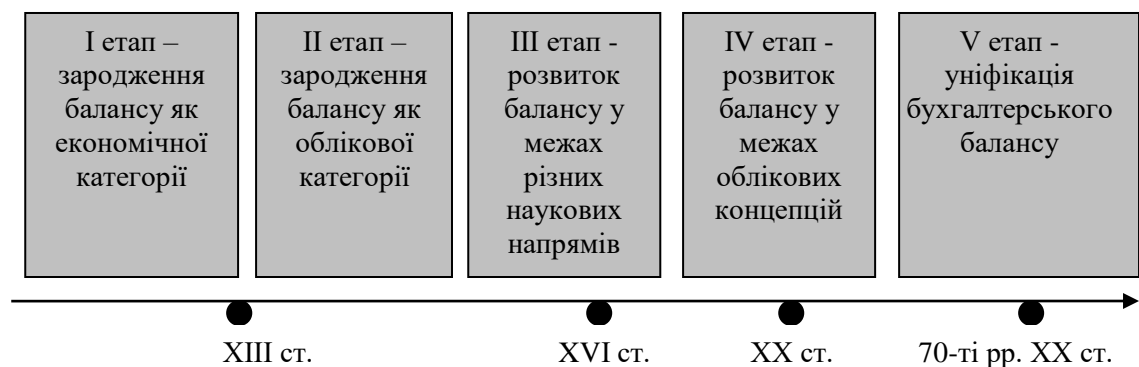
Результати дипломної роботи на тему «**»** опубліковані в збірнику тез доповідей за результатами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю», 24 жовтня 2019 року, ПДАА, м. Полтава.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Значення Балансу (Звіту про фінансовий стан) в управлінні підприємством

Бухгалтерський облік як наука та практична діяльність має тривалу історію розвитку, що охоплює період від перших спроб реєстрації фактів господарської діяльності до розробки й вдосконалення різноманітних форм звітності підприємства, у тому числі й балансу. Огляд основних історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу та його характерних рис дозволив виокремити п'ять основних етапів розвитку, що ілюструють еволюцію балансу, набуття ним характерних ознак та властивостей, починаючи з балансу як економічної категорії та закінчуючи балансом як елементом методу бухгалтерського обліку і формою фінансової звітності (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Періодизація розвитку бухгалтерського балансу [31, с. 35]

Результатом розвитку балансу на першому етапі, на нашу думку, є його широке розповсюдження у багатьох сферах економічної діяльності, зокрема, при здійсненні торгових та фінансово-кредитних операцій, використання в управлінні державою.

На другому етапі розвитку бухгалтерського балансу подвійний характер відображення господарських операцій зумовив використання балансу як облікової категорії. Поділ рахунків на активні та пасивні став основою формування структури балансу, який і сьогодні має дві складові - актив і пасив. Проте, у цей час баланс не знаходить широкого використання в управлінні і виконує значною мірою лише контрольну функцію.

Наукового обґрунтування бухгалтерський баланс набув на третьому етапі розвитку. Із бухгалтерського балансу почали викристалізовуватися два поняття: баланс як спосіб перевірки правильності застосування подвійного запису і баланс як форма звітності. Водночас, бухгалтерський баланс набуває таких характеристик, як періодичність та достовірність. Складання бухгалтерського балансу підпорядковується конкретно визначеній меті – відображення фінансового стану, визначення фінансового результату та виявлення наслідків дійсного чи потенційного припинення діяльності. На цьому етапі почалося використання бухгалтерського балансу в управлінні.

Набуття бухгалтерським балансом характерних для нього рис і особливостей, які притаманні балансу й нині, відбулося на четвертому етапі його розвитку. У цей час використання бухгалтерського балансу здійснюється у двох напрямках: як елементу методу бухгалтерського обліку – для узагальнення облікової інформації та контролю за правильністю ведення бухгалтерського обліку; як форми фінансової звітності, що відображає фінансовий стан підприємства і використовується різними користувачами для прийняття рішень.

На останньому етапі розвиток бухгалтерського балансу відбувається у напрямі його застосування як форми фінансової звітності, яка у майбутньому має стати уніфікованою інформаційною базою для відображення стану активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства. Негативним аспектом розвитку бухгалтерського балансу на даному етапі є поступова втрата його значимості як елементу методу бухгалтерського обліку [31, с. 37].

Аналіз сучасної економічної літератури дає підстави для висновків, що звітність підприємства є заключним етапом системи бухгалтерського обліку,

яка узагальнює і систематизує інформацію про діяльність підприємства та яка необхідна усім зацікавленим особам для прийняття ефективних економічних рішень. Вона включає фінансову, статистичну, податкову, спеціальну й управлінську звітність.

Обов'язковість ведення бухгалтерського обліку, складання і подання звітності визначається законодавством України.

Так, за Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. №996-XIV усі юридичні особи, які створені відповідно до чинного законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також представництва іноземних суб'єктів господарювання зобов'язані вести бухгалтерський облік, складати й подавати фінансову звітність [61].

Відповідно до Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73 [42], фінансова звітність – це звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Метою фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Фінансова звітність підприємств, крім бюджетних установ, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та суб'єктів малого підприємництва включає:

- Баланс (звіт про фінансовий стан) (форма № 1);
- Звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід) (форма № 2);
- Звіт про рух грошових коштів (форма № 3);
- Звіт про власний капітал (форма № 4);
- Примітки до річної фінансової звітності (форма № 5);
- Додаток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами» (форма № 6).

Підприємства, які складають фінансову звітність та консолідовану

фінансову звітність за національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, складають періодичну фінансову звітність, яка охоплює відповідний період (І квартал, перше півріччя, дев'ять місяців), наростаючим підсумком з початку звітного року у складі балансу (звіту про фінансовий стан) та звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід). Ця звітність подається органам, до сфери управління яких вони відносяться, трудовим колективам на їх вимогу, власникам (засновникам) відповідно до установчих документів, органам виконавчої влади та іншим користувачам. Баланс (звіт про фінансовий стан) та інші звіти підприємств не є комерційною таємницею, крім випадків, передбачених законодавством [42].

Для мікропідприємств та малих підприємств, непідприємницьких товариств, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності та підприємств, які ведуть спрощений бухгалтерський облік доходів та витрат відповідно до податкового законодавства, встановлюється скорочена за показниками фінансова звітність у складі балансу і звіту про фінансові результати.

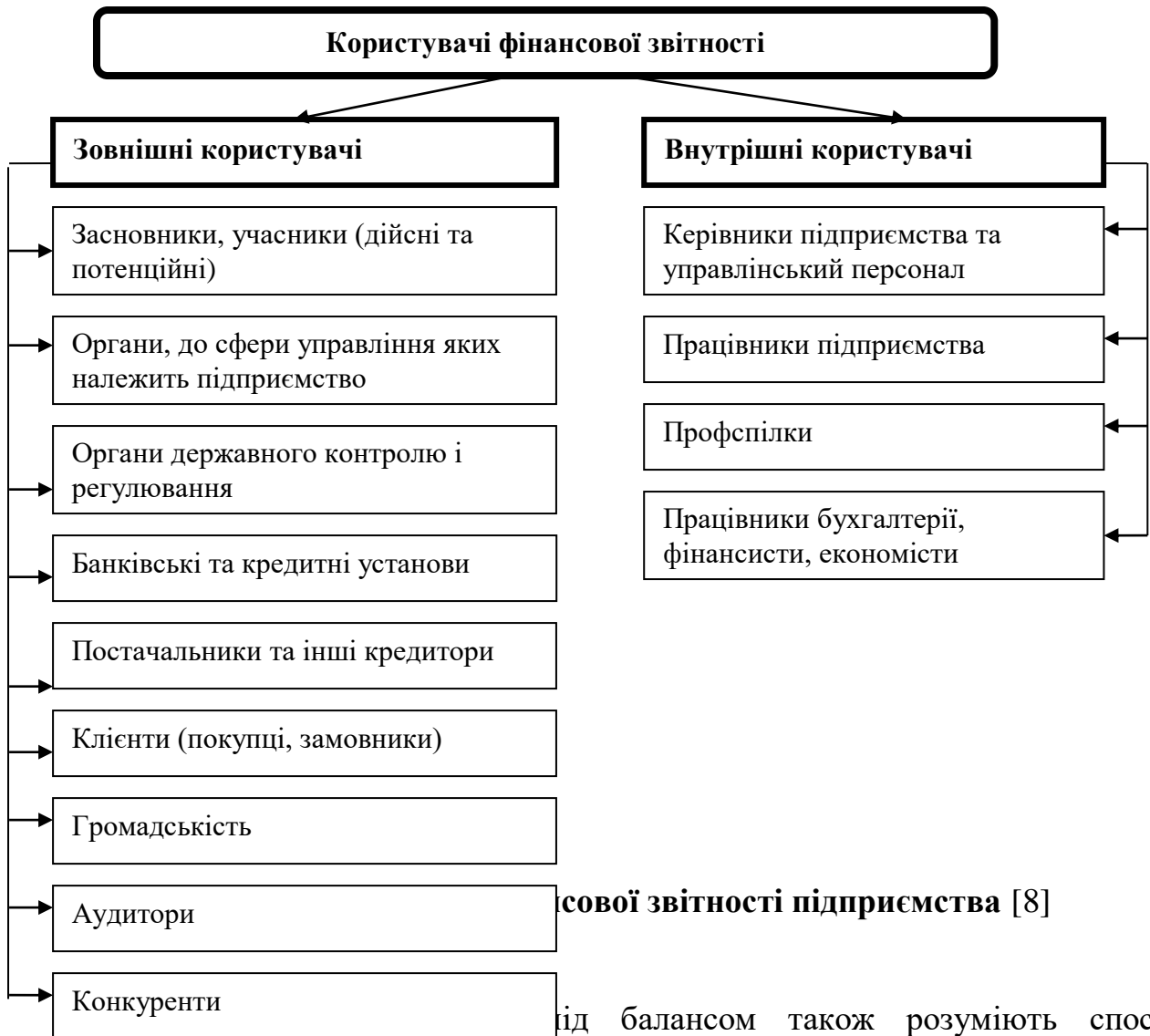
Користувачі фінансової звітності поділяються на зовнішніх та внутрішніх та потребують інформації для прийняття обґрунтованих управлінських рішень (рис. 1.2).

Важливість Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємств пояснюється необхідністю здійснювати фінансово-господарську діяльність відповідно до свого статуту. Для цього йому необхідно мати основні засоби, нематеріальні активи, оборотні активи, кошти в касі й на поточному рахунку, здійснювати фінансові інвестиції тощо.

Інформація про наявність і рух майна та джерел його формування повинна надходити своєчасно, а періодично її треба узагальнювати для більш ефективного використання в управлінні, здійснення контролю за збереженням власності підприємства, вивчення складу та цільового використання необоротних і оборотних активів. З цією метою активи підприємства та джерела їх утворення об'єднуються в економічно однорідні групи, що

знаходить відображення в бухгалтерському балансі, який є складовим елементом звітності підприємств [45, с. 17].

Користувачі звітності під балансом також розуміють спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів і джерел їх утворення, пасивів на певну дату у вартісному вираженні [1, с.5].

Відомий український учений-економіст О.П. Рудановський більш ґрунтовно визначав поняття балансу, розглядаючи його не просто як таблицю чи форму вираження результатів облікової реєстрації, а як сукупність конкретних властивостей господарства, притаманних йому реально, незалежно від того, наскільки і як вони відображуються рахівництвом. Такий баланс репрезентує в кожному господарстві сукупність усього обчисленого, усього того, що в господарстві підлягає грошовій оцінці [5, с.206].

Трактування сутності балансу в економічній літературі узагальнено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

**Підходи до визначення балансу різними вченими
[авторська розробка]**

Автор	Визначення
Бондар М.І., Ю.А. Верига та інші [23, с. 89-90]	Баланс – це дві шальки терезів, які характеризують рівновагу. Баланс (звіт про фінансовий стан) – це звіт про фінансовий стан підприємства, який відображає на певну дату його активи, зобов'язання і власний капітал
Кухта К.О. [34, с. 130]	В бухгалтерському обліку баланс є способом узагальнення на певну дату стану і розміщення господарських засобів в грошовому виразі, з однієї сторони, з іншої – джерел їх утворення і цільового призначення
Озеран А. [48, с. 18]	Баланс – це спосіб групування і відображення в грошовій оцінці стану засобів господарства на певний момент
Погорелова Т.П. [50, с. 45]	Технічно бухгалтерський баланс – це таблиця, в якій наведені характеристика стану майна господарства за певними ознаками поділу продуктивних сил у вартісному вираженні й характеристика того самого майна відносно власності
Шара Є.Ю. [79, с. 276]	Бухгалтерський баланс – це спосіб узагальненого відображення в рівновеликій сумі всього майна підприємства на певну дату
Голов С.Ф. [13, с. 135]	Баланс представляє собою упорядковане відображення об'єктів бухгалтерського обліку в грошовому вимірнику на певну дату за двома ознаками: розміщенням та призначенням і правом власності майна
Позняковська Н.М. [51, с. 254]	Баланс – це спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів і джерел їх утворення (пасивів) на певну дату у вартісному вираженні

Таким чином, більшість вчених під балансом розуміють спосіб узагальнення та групування майна підприємства (об'єктів бухгалтерського обліку) у вартісному вираженні на певну дату. При цьому ключовим аспектом групування майна в балансі, на нашу думку, є його розміщення (призначення) та право власності.

На думку автора, термін «баланс» слід розглядати як спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів, власного капіталу та зобов'язань на початок чи кінець звітного періоду у вартісному вираженні.

Різноманітність видів балансу підприємства можна згрупувати за певними ознаками (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Класифікація балансів підприємства [авторське узагальнення]

Класифікація	Визначення
Вступний	Відображає початок господарської діяльності підприємства на момент його державної реєстрації
Поточний баланс	Складається протягом усього часу існування підприємства
Реорганізаційний баланс	Складається при реорганізації підприємства, ліквідації, або його розподілі чи об'єднанні
Одиничний баланс	Характеризує результати діяльності тільки одного підприємства
Консолідований баланс	Складається на підставі балансів підприємств, юридично самостійних, та дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці
Баланс основної діяльності	Баланс юридичної особи в межах статутної діяльності
Баланс спільної діяльності	Окремий баланс, який складається тим учасником, якому за угодою доручено ведення спільних справ учасників договору про спільну діяльність
Зведений баланс	Складається шляхом об'єднання сум, що відображені на окремих статтях одиничних балансів
Баланс-брутто	Баланс, в валюту якого було включено сальдо як основних, так і регулюючих рахунків
Баланс-нетто	Це баланс, у валюту якого не включено сальдо регулюючих рахунків. Бухгалтерський баланс, в якому відображені тільки залишки за бухгалтерськими балансовими рахунками
Сальдовий баланс	Бухгалтерський баланс, в якому відображені тільки залишки за бухгалтерськими балансовими рахунками
Оборотний баланс	Оборотна відомість за синтетичними рахунками, де містяться як дані сальдо на початок і кінець звітного періоду, так і обороти за звітний період
Шаховий баланс	Баланс, в якому обороти по кожному рахунку наводяться не загальними підсумками, а із зазначенням кореспондуючих рахунків

Баланс бюджетної установи	Це баланс про виконання кошторисів видатків
---------------------------	---

Необхідно погодитися з думками вчених, що фінансова звітність, до складу якої входить і Баланс (Звіт про фінансовий стан), пройшла довгий шлях становлення й удосконалення відповідно до соціально-політичних умов у країні та запитів користувачів. Відносно балансу існували різні підходи до його визначення, але загалом тлумачення сутності суттєво не відрізнялося, адже призначення Балансу залишається єдиним – забезпечення інформаційних потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів. Термін «баланс» необхідно трактувати як спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів, власного капіталу та зобов'язань на початок чи кінець звітного періоду у вартісному вираженні. Правдивість та точність балансу залежить від виконання норм нормативно-правових актів, що регулюють порядок його складання.

1.2. Нормативно-правове забезпечення складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства

Формат, постатейний склад, методика складання та порядок подання фінансової звітності, до складу якої входить і Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства, визначається чинним законодавством України.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. № 2258-VIII, публічна звітність підприємства складається із аудиторського висновку, Балансу (звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), іншої звітності (статистичної та спеціальної) в межах відомостей, які не становлять комерційну таємницю і визначені законодавством для надання користувачам та публікації [60].

Відповідно до Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку від 24.05.1995 р. № 88, підприємства зобов'язані складати та оформлювати належним чином первинні документи, облікові реєстри та бухгалтерську звітність [52].

За Господарським кодексом України від 16.01.2003 р., держава здійснює контроль і нагляд за господарською діяльністю суб'єктів господарювання, за станом і достовірністю бухгалтерського обліку й фінансової, статистичної та спеціальної звітності. Ведення бухгалтерського обліку є обов'язком для всіх підприємств і організацій незалежно від форми власності й організаційно-правової форми. Суб'єкти господарювання зобов'язані на основі даних бухгалтерського обліку складати звітність за формами, передбаченими законодавством, проводити інвентаризацію належного їм майна для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку і звітності, надавати звітність (фінансову, статистичну, податкову та спеціальну) відповідно до вимог законодавства та установчих документів [15].

Відповідно до Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73, державою визначені мета, склад і принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до визнання і розкриття її елементів. Норми П(С)БО застосовуються до фінансової звітності і консолідованої фінансової звітності юридичних осіб усіх форм власності (крім банків та бюджетних установ), які зобов'язані подавати фінансову звітність згідно із законодавством [42].

Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності від 28.03.2013 р. № 433 розкривають порядок відображення інформації за статтями Балансу (Звіту про фінансовий стан), Звіту про фінансові результати (Звіту про сукупний дохід), Звіту про рух грошових коштів, Звіту про власний капітал підприємства.

При складанні фінансових звітів підприємства можуть визначати склад статей, за якими розкривається інформація, а саме можуть не наводити статей, які передбачені у формах фінансової звітності, затверджених національними

П(С)БО, у разі якщо за ними відсутня інформація до розкриття, а також включати до фінансових звітів додаткові статті у порядку, визначеному Національним П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», у разі якщо стаття відповідає таким критеріям: інформація є суттєвою та оцінка статті може бути достовірно визначена [38].

У Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій та Інструкції про його застосування від 30.11.1999 р. № 291 визначено перелік рахунків і схем реєстрації та групування на них фактів фінансово-господарської діяльності (кореспонденція рахунків) у бухгалтерському обліку і встановлює призначення та порядок ведення рахунків бухгалтерського обліку для узагальнення методом подвійного запису інформації [49].

П(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» від 28.05.1999 р. № 137 визначає порядок виправлення помилок, внесення та розкриття інших змін у фінансовій звітності, у тому числі й Балансі (Звіті про фінансовий стан) [53].

Відповідно до Порядку подання фінансової звітності від 28.02.2000 р. № 419, проміжна фінансова звітність (І квартал, перше півріччя, дев'ять місяців), крім консолідованої, подається підприємствами не пізніше 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, а річна - не пізніше 28 лютого наступного за звітним року [59].

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996 - XIV регламентує порядок складання фінансової звітності на основі даних бухгалтерського обліку. Також цей закон визначає склад і характеристику основних принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, у тому числі й балансу (Звіту про фінансовий стан) до яких відносяться:

- повнота висвітлення;
- автономність;
- послідовність;

- безперервність;
- нарахування;
- превалювання сутності над формою;
- єдиний грошовий вимірник [61].

Повне висвітлення – фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки господарських операцій та подій, здатних вплинути на рішення, що приймаються на її основі.

Принцип повноти висвітлення тісно пов'язаний з вимогами інших принципів та припущень. Тільки виконання всіх інших принципів дозволяє отримувати необхідні дані для повного висвітлення фінансового становища підприємства, змін у власному капіталі, складання звітів про результати діяльності та рух грошових коштів. В результаті упущень інформація може бути хибною або оманливою, а значить, недостовірною та недостатньо доречною.

Автономність – кожне підприємство розглядається як юридична особа, відокремлена від її власників, у зв'язку з чим особисте майно та зобов'язання власників не повинні відображатися у фінансовій звітності підприємства.

Принцип автономності є обов'язковим для виконання при будь-яких обставинах господарювання, оскільки він базується не тільки на основних підходах для формування облікової політики, а зачіпає права власності на майно. Ці взаємовідносини чітко врегульовані в діючому законодавстві. Таким чином, слід розуміти, що будь-яке майно чи зобов'язання, які належать підприємству, не належать власнику самого підприємства. І навпаки, будь-яке майно, яке належить власнику підприємства, не може бути власністю такого підприємства.

Послідовність – постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики можлива лише у випадках, передбачених національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, міжнародними стандартами фінансової звітності та національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку у

державному секторі, і повинна бути обґрунтована та розкрита у фінансовій звітності.

Послідовність облікової політики є важливим елементом, який дозволяє контролювати основні показники діяльності підприємства протягом тривалого часу та надає можливість порівнювати звіти за різні фінансові періоди. Основні вимоги та правила щодо збереження незмінною облікової політики викладені в положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах» [8].

Не вважається зміною облікової політики встановлення облікової політики для:

- подій або операцій, які відрізняються за змістом від попередніх подій або операцій;
- подій або операцій, які не відбувалися раніше.

Вплив зміни облікової політики відображається у звітності шляхом коригування сальдо нерозподіленого прибутку на початок звітного року, якщо вони вплинули на його величину, повторного подання порівняльної інформації щодо попередніх звітних періодів.

Безперервність – оцінка активів та зобов'язань підприємства здійснюється виходячи з припущення, що його діяльність буде тривати далі.

Відповідно до принципу безперервності фінансові звіти складаються, виходячи з припущення, що підприємство є безперервно діючим і залишатиметься таким у майбутньому. Таким чином, припускається, що підприємство не має наміру ані потреби ліквідуватися або суттєво звужувати масштаби своєї діяльності. В цьому випадку підприємство в своїх звітах зобов'язано застосовувати звичайні методи оцінки та обліку активів, зобов'язань, доходів та видатків.

У разі, якщо керівництво (власник) має на меті або змушено ставити питання про припинення діяльності підприємства, фінансові звіти повинні складатись без застосування даного принципу. Про таке становище підприємство обов'язково повинно повідомити в своїх фінансових звітах.

Нарахування – доходи і витрати відображаються в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності в момент їх виникнення, незалежно від дати надходження або сплати грошових коштів.

Відповідно до принципу нарахування доходи та витрати визначаються та відображаються в бухгалтерському обліку та фінансових звітах того звітного періоду, коли ці операції були здійснені без врахування того, коли фактично було здійснено надходження чи виплату грошових коштів. Відповідно до даного принципу, при формуванні облікової політики підприємство повинно виходити із можливості не збігання в часі господарської операції та її грошового забезпечення. Таким чином, будь-які господарські операції підлягають висвітленню в бухгалтерському обліку в момент їх здійснення. Ніякі операції не можуть бути затримані з точки зору їх реєстрації в бухгалтерському обліку. Фінансові звіти, складені згідно з принципом нарахування та відповідності доходів і витрат, інформують користувачів не тільки про минулі операції, які містили виплату або отримання грошових коштів, але і про зобов'язання виплатити грошові кошти в майбутньому і про ресурси, які представлені грошовими коштами, що їх буде одержано у майбутньому. Таким чином, вони надають саме той тип інформації щодо минулих операцій та минулих подій, який є найбільш корисним для користувачів при прийнятті ними економічних рішень.

Превалювання сутності над формою – операції обліковуються відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми.

Виходячи з принципу превалювання сутності над формою, бухгалтерський облік та фінансова звітність повинні відображати операції та інші події правдиво, таким чином, їх необхідно відображати до їх сутності та економічної реальності, а не лише виходячи з їх юридичної форми. Сутність операцій або подій не завжди відповідає тому, що впливає з їх юридичної форми.

Єдиний грошовий вимірник – вимірювання та узагальнення всіх господарських операцій підприємства у його фінансовій звітності здійснюється в єдиній грошовій одиниці.

Принцип єдиного грошового вимірника є не стільки принципом, скільки основою бухгалтерського обліку. Саме тому, що бухгалтерський облік може надавати всю необхідну інформацію про стан господарської діяльності в уніфікованому вигляді, тобто із застосуванням єдиного вимірника - грошей, бухгалтерський облік є основою для всіх решти видів обліку. Єдиним грошовим вимірником є національна валюта України – гривня.

Застосовування даного принципу не означає, що при веденні аналітичного обліку не можуть застосовуватись інші види вимірників. Зрозуміло, що для відображення великої кількості внутрішньогосподарських операцій є необхідним застосовувати інші види вимірників (натуральні, трудові тощо). Даний принцип підкреслює те, що застосування єдиного грошового вимірника є обов'язковим при поданні інформації у фінансовій звітності.

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Періодична звітність складається щоквартально, наростаючим підсумком з початку звітного року [8].

Основні правила й методи, які використовуються підприємством для ведення обліку активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат та фінансових результатів визначені обліковою політикою підприємства, саме вона суттєво впливає на показники фінансової звітності, у тому числі й Балансу (Звіту про фінансовий стан).

Облікова політика – це сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності, тобто це вибір самим підприємством певних і конкретних методик, форми і техніки ведення бухгалтерського обліку, виходячи з діючих нормативних актів і особливостей діяльності підприємства.

Облікова політика підприємства фіксується в Наказі про облікову політику (додаток Б).

Проведене дослідження свідчить, що особливості складання та подання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства як важливої форми звітності регулюються органами законодавчої та виконавчої влади. Це забезпечує належний контроль та узагальнення статистичних показників економіки України загалом.

1.3. Характеристика фінансово-господарської діяльності та постановки облікової роботи в ПП «Агро Маркет»

Приватне підприємство «Агро Маркет» створено відповідно до вимог чинного законодавства та засноване на приватній власності громадянина України Нестерова І.Є.

З дня державної реєстрації підприємство є юридичною особою, має відособлене майно, діє на основі самофінансування і госпрозрахунку, складає самостійний баланс (звіт про фінансовий стан) та інші форми звітності, має права та несе обов'язки, що є зобов'язанням підприємства.

Діяльність ПП «Агро Маркет» здійснюється відповідно до статуту (додаток А). Підприємство є сільськогосподарським, спеціалізується на рослинництві й тваринництві та здійснює такі види діяльності:

- сільськогосподарське виробництво та реалізація продукції рослинництва і сировини;
- виробництво оригінального, елітного та репродукційного насіння сільськогосподарських культур;
- переробка сільськогосподарської продукції;
- виробництво та реалізації олії, інших видів олійно-жирової продукції, побічної продукції, яка виготовляється з відходів виробництва;
- організація виробництва хлібобулочних виробів, борошна, крупи, макаронних виробів, комбікормів;

– надання транспортних, ветеринарних, зоотехнічних, агротехнічних послуг громадянам та підприємствам тощо.

Директор здійснює керівництво поточною діяльністю підприємства відповідно до його обов'язків і прав, наданих статутом. Організаційну структуру управління підприємством наведено на рис. 1.3.

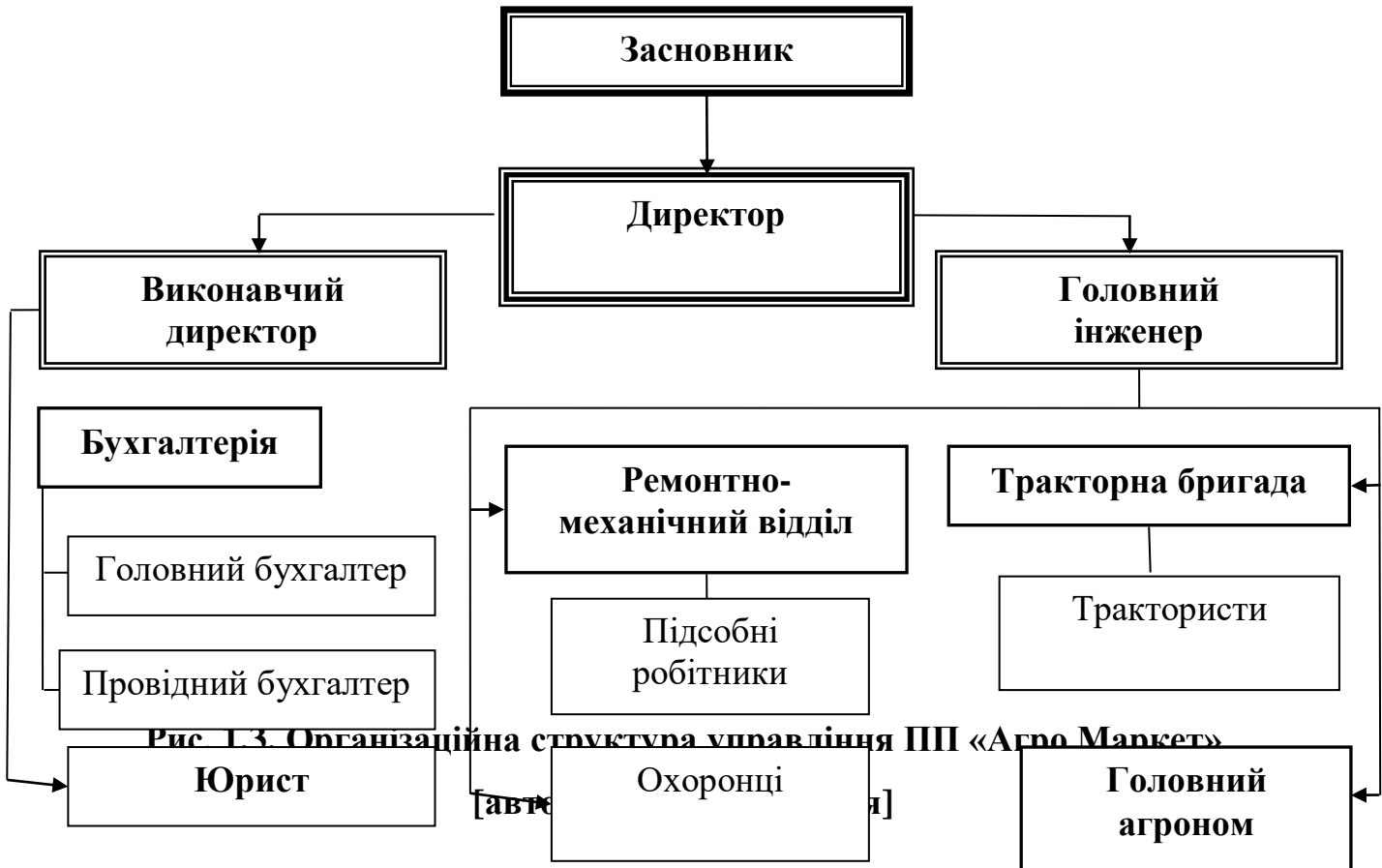

Рис. 1.3. Організаційна структура управління ПП «Агро Маркет»

Виконавчий директор ПП «Агро Маркет» має право підпису документів, представляє інтереси підприємства у відносинах з контрагентами, в тому числі іноземними, приймає поточні рішення щодо діяльності підприємства, призначає працівників і звільняє їх, встановлює посадові оклади, заохочує, визначає штатний розклад підприємства та розподіляє функціональні обов'язки працівників підприємства.

Виконавчому директору підпорядковується головний бухгалтер та юрист.

Також у підпорядкуванні директора знаходиться головний інженер, що вирішує техніко-технологічні питання діяльності підприємства. У його

підпорядкуванні є тракторна бригада, ремонтно-механічний відділ та головний агроном.

Бухгалтерію очолює головний бухгалтер, який відповідає за ведення бухгалтерського обліку. Йому підпорядковується бухгалтер підприємства. Між працівниками бухгалтерії розподіляються функціональні обов'язки. Посадова інструкція головного бухгалтера містить такі розділи: завдання та обов'язки; права; відповідальність; знання, які повинен мати бухгалтер; кваліфікаційні вимоги; взаємовідносини за посадою.

Головний бухгалтер відповідно до посадової інструкції:

- забезпечує ведення бухгалтерського обліку, дотримуючись єдиних методологічних засад, з урахуванням особливостей діяльності підприємства і технології оброблення облікових даних;
- організує роботу бухгалтерії, здійснює контроль за відображенням на рахунках бухгалтерського обліку всіх господарських операцій;
- вимагає від підрозділів та працівників забезпечення неухильного дотримання порядку оформлення та подання до обліку первинних документів;
- вживає заходів для запобігання несанкціонованому виправленню записів у первинних документах і реєстрах обліку та збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну;
- забезпечує складання фінансової звітності підприємства на основі даних бухгалтерського обліку, організовує її підписання та подання в установлені строки користувачам;
- здійснює заходи щодо надання правдивої, повної та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства, рух грошових коштів;
- займається підготовкою періодичної звітності, які передбачає підпис головного бухгалтера, до органів управління;
- забезпечує перерахування податків та зборів, передбачених законодавством, за погодженням з власником (керівником) підприємства, здійснює розрахунки з кредиторами відповідно до укладених договорів;

- здійснює контроль касової дисципліни, раціонального та ефективного використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів;
- приймає участь у проведенні інвентаризації на підприємстві, оформленні матеріалів, пов'язаних з нестачею та відшкодуванням втрат від нестачі, крадіжки і псування активів підприємства;
- бере участь у підготовці пропозицій для керівника підприємства щодо поточних питань бухгалтерського обліку;
- здійснює керівництво провідним бухгалтером підприємства та визначає посадові завдання та обов'язки;
- знайомить працівників підприємства загалом та бухгалтерії зокрема, із нормативно-методичними документами та інформаційними матеріалами, які стосуються їх діяльності, а також із змінами в чинному законодавстві.

Головний бухгалтер підприємства взаємодіє з керівниками всіх структурних підрозділів з питань фінансово-господарської діяльності.

Бухгалтер підприємства займається веденням обліку касових операцій, запасів та необоротних активів, а також складає статистичну звітність.

Організація бухгалтерського обліку в ПП «Агро Маркет» є раціональною та базується на загальноприйнятих у вітчизняній практиці принципах та методології ведення бухгалтерського обліку, забезпечення повноти відображення всіх господарських явищ і процесів, фінансування витрат, одержання результатів, складання звітів та ін.

В ПП «Агро Маркет» використовується План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [49] та Інструкція про його застосування [25].

Для забезпечення достовірності та послідовності облікових робіт на підприємстві розроблений Наказ про облікову політику, який визначає основні методичні засади ведення бухгалтерського обліку (додаток Б). У ньому зазначається, що:

- облікові реєстри повинні містити обов'язкові реквізити, передбачені чинним законодавством України;

- межа суттєвості становить 1000 грн.;
- до малоцінних швидкозношуваних предметів належать активи строком використання до одного року та вартістю до 1000 грн.;
- знос малоцінних необоротних матеріальних активів нараховується у першому місяці їх використання у розмірі 100 %-ї їх вартості;
- одиницею бухгалтерського обліку запасів є кожне їхнє найменування;
- при відпуску запасів у виробництво, а також при іншому їх вибутті застосовується метод оцінки за середньозваженою собівартістю;
- запаси, які є непридатними для використання в господарській діяльності, списуються з балансу;
- основні засоби поділяються за групами, визначеними П(С)БО 7 «Основні засоби»;
- одиницею обліку необоротних активів є окремий об'єкт основних засобів та інших необоротних матеріальних активів, нематеріальних активів;
- ліквідаційна вартість необоротних активів рівна нулю;
- дебіторська заборгованість включається до валюти балансу за чистою реалізаційною вартістю;
- визначено порядок визнання як сумнівної, так і безнадійної дебіторської заборгованості;
- на підприємстві застосовується автоматизована форма обліку (програма «1С: Підприємство 8.3»);
- для обліку витрат використовуються рахунки класу 9 «Витрати діяльності»;
- податковий облік податку на прибуток та ПДВ ведеться відповідно до чинного законодавства;
- інвентаризація активів та розрахунків проводиться станом на 1 грудня поточного року, а також у визначених законодавством випадках.

Загалом, Наказ про облікову політику ПП «Агро Маркет» є достатньо деталізованим, відповідає діючим П(С)БО, але містить окремі положення, які не мають альтернативи вибору відповідно до законодавства, крім того у наказі:

- зустрічаються терміни, які відмінені, а саме «основні фонди», «валові доходи», «валові витрати»;
- некоректно розподілено МШП та малоцінні необоротні матеріальні активи;
- вказано умови переоцінки запасів за наявності активного ринку, що більш доречним є по відношенню до нематеріальних активів;
- не визначено метод розрахунку резерву сумнівних боргів, тривалість операційного циклу, метод амортизації основних засобів, вартісну межу між основними засобами та малоцінними необоротними матеріальними активами, базу розподілу загальновиробничих витрат.

Фінансова звітність ПП «Агро Маркет» містить інформацію, необхідну для проведення характеристики фінансово-господарської діяльності підприємства за 2016-2018 р.р. (табл. 1.3), наведена у додатках В, Д, Е, Ж, И, К, Л, М, Н).

Таблиця 1.3

**Показники фінансово-господарської діяльності
ПП «Агро Маркет» за 2016-2018 роки ***

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення		2018 р. у % до 2016 р.	2018 р. у % до 2017 р.
				2018 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.		
I. Капітал, тис. грн.	3 748	3 495	3 416	-332	-79	91,1	97,7
1. Власний капітал	3 074	3 076	3 090	16	14	100,5	100,5
1.1. Непокритий збиток	-121	-119	-117	4,	2	96,7	98,3
2. Позиковий капітал	674	419	326	-348	-93	48,4	77,8
2.1. Довгострокові зобов'язання	-	-	-	-	-	-	-
2.2. Поточні зобов'язання	674	419	326	-348	-93	48,4	77,8
II. Ресурси							
1. Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	1 883,5	1 783,0	1 750,0	-133,5	-33,0	92,9	98,1

Продовж. табл. 1.3

Показники	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Відхилення		2018 р. у % до 2016 р.	2018 р. у % до 2017 р.
				2018 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.		
2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис. грн.	891,5	934,0	786,5	-105,0	-147,5	88,2	84,2

3. Середньорічна вартість матеріальних оборотних активів, тис. грн.	564,5	536,5	443,5	-121,0	-93,0	78,6	82,7
4. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	67	55	55	-12	-	82,1	100,0
III. Економічні показники							
1. Дохід від основної діяльності, тис. грн.	7 511	7 838	5 547	-1 964	-2 291	73,9	70,8
2. Операційні витрати, тис. грн.	7 509	8 070	5 686	-1 823	-2 384	75,7	70,5
3. Продуктивність праці, тис. грн.	136,6	153,7	123,3	-13,3	-30,4	90,3	80,2
4. Фондовіддача основних засобів, грн.	4,0	4,4	3,2	-0,8	-1,2	79,5	72,1
IV. Фінансові результати, тис. грн.							
1. Валовий прибуток (збиток)	1 951	2 041	1 637	-404	-314	80,2	83,9
2. Прибуток (збиток) від операційної діяльності	39	51	10	-29	-41	25,6	19,6
3. Прибуток (збиток) від діяльності до оподаткування	7	13	3	-4	-10	42,9	23,1
4. Чистий прибуток (збиток)	2	2	2	-	-	100,0	100,0

* складено за додатками В, Д, Е, Ж, И, К

Проаналізовані показники свідчать, що для здійснення господарської діяльності ПП «Агро Маркет» в більшій мірі залучає власні, а не позикові кошти (у 2016 р. – 82,0 %, у 2017 р. – 88,0 %, у 2018 р. – 90,5 %), а тому є відносно незалежним від зовнішніх джерел фінансування.

Капітал підприємства в 2018 р. порівняно з 2016 р. зменшився на 332 тис. грн., у порівнянні з 2017 р. – на 79 тис. грн. та склав 3416 тис. грн., що пояснюється зменшенням суми позикового капіталу та наявністю непокритих збитків. За 2016-2018 р.р. сума власного капіталу зросла з 3074 тис. грн. до 3090 тис. грн. або на 16 тис. грн. (0,5 %). Сума непокритих збитків у 2016 р. по підприємству складала 121 тис. грн., тоді як у 2018 р. знизилась до 117 тис. грн. або на 3,3 %.

Позиковий капітал ПП «Агро Маркет» впродовж 2016-2018 р.р. на 100 % складався з поточних зобов'язань. Зобов'язання за аналізований період мали динаміку спаду, а саме з 674 тис. грн. у 2016 р. до 326 тис. грн. у 2018 р., тобто

на 348 тис. грн. або на 51,6 %, що пов'язане із скороченням обсягів діяльності підприємства.

Середньорічна вартість основних засобів за 2016-2018 р.р. знизилась з 1883,5 тис. грн. до 1750,0 тис. грн. або на 133,5 тис. грн. (7,1 %), що свідчить про ліквідацію застарілих основних засобів та неможливість їх оновлення. Середньорічна вартість оборотних активів з 2016 р. по 2017 р. несуттєво зростає з 891,5 тис. грн. до 934,0 тис. грн., а у 2018 р. знижується та складає 786,5 тис. грн. Це пояснюється спадною динамікою вартості запасів підприємства. Так, середньорічна вартість матеріальних оборотних активів підприємства за аналізований період знижується з 564,5 тис. грн. до 443,5 тис. грн. або на 212,0 тис. грн. (21,4 %), що пояснюється зниженням обсягів діяльності підприємства та звільненням працівників.

Середньооблікова чисельність працівників за 2016-2018 р.р. знижується з 67 до 55 осіб або на 1 %, у зв'язку з цим за аналізований період зменшується продуктивність праці на 13,3 тис. грн. або на 9,7 %.

Економічні показники ПП «Агро Маркет» також мають спадну динаміку. Дохід від продажу готової продукції та послуг у 2018 р. складає 5547 тис. грн., що нижче аналогічного показника 2016 р. на 1964 тис. грн. або 26,1 % та нижче аналогічного показника у 2017 р. на 2291 тис. грн. або 29,2 %. Операційні витрати підприємства також скорочуються. Темпи їх спаду за 2016-2018 р.р. складають 24,3 %, і є нижчими, ніж темпи зниження доходів підприємства.

ПП «Агро Маркет» працює прибутково, є рентабельним, але прибуток за 2016-2018 р.р. знижується. А саме, валовий прибуток підприємства за 2016-2018 р.р. знижується з 1951 тис. грн. до 1637 тис. грн. або на 19,8 %, прибуток від операційної діяльності – знижується на 74,4 %, чистий прибуток підприємства залишається незмінним і складає 2 тис. грн.

Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства є основним інформаційним джерелом для проведення оцінки фінансового стану підприємства, а саме показників ліквідності, платоспроможності, фінансової сталості, ділової активності тощо.

								На 31.12.2016 р.	На 31.12.2017 р.	На 31.12.2018 р.
Найбільш ліквідні активи (A1)	40	26	56	Найбільш термінові зобов'язання (П1)	674	419	326	-634	-393	-270
Активи, які швидко реалізуються (A2)	354	375	229	Короткострокові пасиви (П2)	-	-	-	354	375	229
Активи, які повільно реалізуються (A3)	566	507	380	Довгострокові пасиви (П3)	-	-	-	566	507	380
Активи, які важко реалізуються (A4)	2788	2587	2751	Постійні пасиви (П4)	3 074	3076	3090	-286	-489	-339
Баланс	3748	3495	3416	Баланс	3748	3495	3416	-	-	-

Активи, які важко реалізуються, взагалі не покривали постійні пасиви. Розрахунки свідчать, що не дотримана перша умова ліквідності балансу, а дотримання другої та третьої умов є умовністю тому ПП «Агро Маркет» за 2016-2018 р.р. мало нестачу найбільш ліквідних активів.

Оскільки за результатами аналізу $A1+A2+A3 \geq P1+P2$ та $A1+A2+A3 \geq P1+P2+P3$, то на дату складання звітності, в довгостроковій та короткостроковій перспективі фінансовий стан ПП «Агро Маркет» є передкризовим (критичним).

Оцінка платоспроможності зовнішніми користувачами здійснюється на основі характеристики ліквідності поточних активів, що визначається часом, необхідним для перетворення їх у кошти. Чим менше необхідно часу для інкасації даного активу, тим вище його ліквідність.

Поняття платоспроможності і ліквідності дуже близькі, але друге більш ємне. Від ступеня ліквідності балансу залежить платоспроможність. У той же час ліквідність характеризує як поточний стан розрахунків, так і перспективу.

Підприємство може бути платоспроможним на звітну дату, але мати несприятливі можливості в майбутньому.

Для оцінювання платоспроможності підприємства використовують відносні показники (коефіцієнти), що розглядають як покриття поточних пасивів. Різні показники ліквідності не тільки дають різнобічну характеристику платоспроможності підприємства при різному рівні ліквідності активів, а й відповідають інтересам різних зовнішніх показників аналітичної інформації.

Так, для постачальників робіт, послуг найцікавішим є коефіцієнт абсолютної ліквідності. Банку, що кредитує підприємство, більш цікавим є коефіцієнт уточненої ліквідності. Потенційні і дійсні акціонери підприємства більшою мірою оцінюють його платоспроможність за коефіцієнтом покриття тощо [74, с. 386].

Аналіз показників платоспроможності ПП «Агро Маркет» за 2016-2018 роки на підставі інформації Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства за даними додатків В, Е, И узагальнено в табл. 1.5.

За результатами розрахунків робимо висновок, що обчислені коефіцієнти платоспроможності, в основному, нижчі за нормативні значення й за період 2016-2018 р.р. мають динаміку до покращення, хоча й дещо погіршуються у 2018 р. у порівнянні з 2017 р.

Значення коефіцієнта абсолютної ліквідності у 2018 р. свідчить, що підприємство на дату складання звітності може погасити 17,2 % поточних зобов'язань (нормативне значення 20-30%) і складає у 2018 р. 0,172, тоді як у 2016 р. підприємство було менш платоспроможним.

Таблиця 1.5

Показники платоспроможності ПП «Агро Маркет» за 2016-2018 р.р.

Показник та його оптимальне значення	На 31.12.2016 р.	На 31.12.2017 р.	На 31.12.2018 р.	Відхилення (+,-) 2018 р. від
---	-----------------------------	-----------------------------	-----------------------------	---

				2016 р.	2017 р.
1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності (0,2-0,3)	0,059	0,062	0,172	0,113	0,110
2. Коефіцієнт термінової ліквідності (0,7-0,8)	0,585	0,957	0,874	0,289	-0,083
3. Коефіцієнт загальної ліквідності (2,0-2,5)	1,424	2,167	2,040	0,616	-0,127
4. Коефіцієнт ліквідності запасів	0,840	1,210	1,166	0,326	-0,044
5. Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	0,525	0,895	0,702	0,177	-0,193
6. Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,904	1,117	1,424	-0,480	0,307
7. Коефіцієнт відношення активів (>1)	0,344	0,351	0,242	-0,102	-0,109

Коефіцієнт термінової ліквідності показує, що за рахунок наявних грошових коштів та очікуваних надходжень від дебіторів підприємство у 2018 р. зможе погасити 87,4 % поточних зобов'язань. Значення коефіцієнта у 2018 р. складає 0,874, що перевищує аналогічний показник 2016 р. на 0,289.

Поточні активи підприємства покривають 100,0 % поточних зобов'язань, тому коефіцієнт загальної ліквідності у 2018 р. наближений до оптимального значення 2-2,5 і на кінець 2018 р. складає 2,040, що вище на 0,616 порівняно з 2016 р. та нижче на 0,127 у порівнянні з 2017 р.

За результатами розрахунків коефіцієнту ліквідності запасів доходимо висновку, що запаси у 2018 р. покривають всі поточні зобов'язання підприємства, що на 4,4 % менше від аналогічного показника 2017 р., але на 32,6 % більше, ніж у 2016 р.

Підприємство у 2018 р. за рахунок поточної дебіторської заборгованості зможе погасити 70,2 % поточних зобов'язань. Значення показника у порівнянні з 2016 р. покращується на 0,177, з 2017 р. – відповідно погіршується на 0,193.

Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості показує, що у 2018 році підприємство на 1 грн. дебіторської заборгованості залучало 1,42 грн. кредиторської, у 2016 р. – 1,90 грн., тобто ПП «Агро Маркет» стає менш залежним від позикового капіталу.

Станом на кінець 2018 р. на 1 грн. необоротних активів припадало 0,24 грн. оборотних, тоді як у 2016 р. – 0,34 грн., у 2017 р. – 0,35 грн., тобто за аналізований період структура активів погіршується.

Оцінка фінансової сталості є важливою складовою аналітичного дослідження показників діяльності підприємства, що проводиться за даними Балансу (Звіту про фінансовий стан) (додатки В, Е, И).

Аналітичні розрахунки за результатами оцінки фінансової сталості ПП «Агро Маркет» узагальнені в табл. 1.6.

ПП «Агро Маркет» є незалежним від позикового капіталу, оскільки коефіцієнт економічної незалежності перевищує оптимальне значення та складає відповідно у 2016 р. – 0,820, 2017 р. – 0,880, 2018 р. - 0,905. Попередні висновки підтверджує значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу, який знижується за аналізований період та складає у 2016 р. - 0,180, 2017 р. – 0,120, 2018 р. – 0,095.

В межах нормативних значень знаходяться також і коефіцієнти фінансової залежності, які за аналізований період дещо покращуються та складають у 2016 р. – 1,219, 2017 р. – 1,136, 2018 р. – 1,106.

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу наближений до оптимального значення 0,3-0,5, за аналізований період несуттєво підвищується та складає у 2018 р. 0,536, що пов'язане з придбанням основних засобів.

Таблиця 1.6

Часткові показники фінансової сталості ПП «Агро Маркет»

за 2016-2018 р.р.

Показники	На 31.12.16 р.	На 31.12.17 р.	На 31.12.18 р.	Відхилення (+,-)	
				2018 р. 2016 р.	від 2017 р.
1. Коефіцієнт економічної незалежності ($> 0,5$)	0,820	0,880	0,905	0,085	0,025
2. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу ($< 0,5$)	0,180	0,120	0,095	-0,085	-0,025
3. Коефіцієнт фінансової залежності ($< 2,0$)	1,219	1,136	1,106	-0,113	-0,030
4. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу (0,3-0,5)	0,506	0,477	0,536	0,030	0,059
5. Коефіцієнт реальної вартості основних засобів та запасів у валюті балансу (0,8)	0,657	0,622	0,648	-0,009	0,026
6. Коефіцієнт фінансування ($> 1,0$)	4,561	7,341	9,479	4,918	2,138
7. Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів (< 1)	0,219	0,136	0,106	-0,113	-0,030
8. Коефіцієнт забезпеченості запасів власними коштами ($> 0,8$)	0,505	0,964	0,892	0,387	-0,072
9. Коефіцієнт забезпеченості оборотними коштами ($> 0,5$)	0,298	0,539	0,510	0,212	-0,029
10. Коефіцієнт маневрування ($> 0,5$)	0,093	0,159	0,110	0,017	-0,049
11. Коефіцієнт інвестування	1,620	1,844	1,687	0,068	-0,157
12. Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,391	0,401	0,377	-0,014	-0,024
13. Коефіцієнт придатності основних засобів	0,609	0,599	0,623	0,014	0,024
14. Коефіцієнт фінансової сталості (> 1)	4,561	7,341	9,479	4,918	2,138

Коефіцієнт реальної вартості основних засобів та запасів у валюті балансу менше нормативного значення та складає у 2016 р. – 0,657, 2017 р. – 0,622, 2018 р. – 0,648.

Незалежність підприємства від зовнішніх джерел фінансування підтверджується також співвідношенням позикових та власних коштів, яке за 2016-2018 р.р. покращується і складає 0,106 у 2018 р. проти 0,219 у 2016 р.

Основні засоби підприємства в більшій мірі фінансуються за рахунок власного капіталу підприємства, про що свідчить коефіцієнт інвестування, який у 2018 р. складає 1,687, що вище аналогічного показника 2016 р. на 0,068.

Несуттєво підвищився у 2018 р. коефіцієнт маневреності власного капіталу, що складає 0,110 та показує, яка частка запасів обмежує свободу маневру власним капіталом.

Крім того, основні засоби підприємства не є зношеними, про що свідчать значення коефіцієнтів нагромадження амортизації, а саме близько 40 % за аналізований період та придатності основних засобів, а саме близько 60 %.

Таким чином, проведені розрахунки свідчать про економічну незалежність ПП «Агро Маркет» за 2016-2018 р.р., але погіршення його фінансового стану. Підприємство є рентабельним, тому керівництву необхідно:

- переглянути структуру продажної ціни готової продукції й наданих послуг та витрати на її доставку покупцю;
- здійснювати заходи щодо підвищення продуктивності праці працівників;
- здійснювати контроль структури та величини адміністративних витрат та витрат на збут з метою зниження непокритого збитку;
- переглянути співвідношення необоротних та оборотних активів підприємства й збільшити частку найбільш ліквідних запасів;
- оцінювати динаміку й співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості;
- проаналізувати позитивні й негативні грошові потоки та розробити платіжний календар;
- покращувати систему маркетингу на підприємстві;
- постійно проводити дослідження ринку, споживачів і конкурентів.

Висновки за розділом 1

Дослідження літературних джерел з метою розкриття теоретичних основ складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства дозволили автору зробити наступні висновки.

1. Огляд основних історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу та його характерних рис дозволив виокремити п'ять основних етапів розвитку: зародження балансу як економічної категорії, зародження балансу як облікової категорії, розвиток балансу у межах різних наукових напрямів, розвиток балансу у межах облікових концепцій, уніфікація бухгалтерського балансу.

2. Баланс можна трактувати як спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів і джерел їх утворення, пасивів на певну дату у вартісному вираженні, таблицю, що має певні складові, елемент методу бухгалтерського обліку тощо. Термін «баланс» слід розглядати як спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів, власного капіталу та зобов'язань на початок чи кінець звітного періоду у вартісному вираженні. Баланси підприємств класифікують за різними ознаками.

3. Законодавство, що регламентує порядок складання Балансу (Звіту про фінансовий стан), є нестабільним та складним для розуміння, однак визначає методику його складання та порядок подання до контролюючих органів.

4. Предметом діяльності ПП «Агро Маркет» є сільськогосподарське виробництво та реалізація продукції рослинництва, переробка такої продукції, організація виробництва хлібобулочних виробів, борошна, крупи, макаронних виробів, комбікормів, надання транспортних, ветеринарних, зоотехнічних, агротехнічних послуг громадянам та підприємствам тощо.

5. Управління підприємством здійснює директор, організаційна структура підприємства включає наступні бухгалтерію, ремонтно-механічний відділ,

тракторну бригаду, а також посади працівників: юриста, головного агронома, головного інженера.

6. Організація обліку на підприємстві відповідає законодавству та особливостям сільськогосподарської діяльності: ведення обліку здійснюється бухгалтерією, яку очолює головний бухгалтер, йому підпорядковується провідний бухгалтер. У Наказі про облікову політику визначені методи й процедури ведення обліку, а також дещо надлишкова інформація, яку запропоновано вилучити. Облік автоматизований із застосуванням програмного забезпечення «1С: Підприємство 8.3».

7. ПП «Агро Маркет» за 2016-2018 р.р. є економічно незалежним, але спостерігається динаміка погіршення його фінансового стану. Підприємство має непокриті збитки минулих років, але є рентабельним. Розрахунок показників ліквідності свідчить про передкризовий (критичний) фінансовий стан підприємства у довгостроковій та короткостроковій перспективі. За останні роки платоспроможність підприємства покращується. За результатами аналізу Балансу (Звіту про фінансовий стан) автором розроблені пропозиції щодо покращення фінансового стану підприємства.

РОЗДІЛ 2

ЗМІСТ І МЕТОДИКА СКЛАДАННЯ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА ТА НАПРЯМИ ЇХ ВДОСКОНАЛЕННЯ

2.1. Зміст, структура та методика складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) за національними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку

Баланс як форма звітності пройшов тривалий етап розвитку, його зміст і структура змінювались залежно від форм власності, рівня продуктивних сил та розвитку виробничих відносин суспільства.

У 1938 році була проведена балансова реформа, під час якої з балансу були вилучені деякі регульовані статті – відхилення від планової собівартості матеріалів та готової продукції.

Основні новації 40-х років минулого століття стосувались зміни складу балансових статей та їх перегрупування, а саме було введено статті по переоцінці активів у зв'язку з грошовою реформою 1947 року тощо.

На початку 50-х років науковці знову зробили спробу вдосконалити форму балансу, але внесених змін у діючу форму балансу було небагато, і схема балансу майже без змін проіснувала близько 20 років.

Однак на цьому еволюція балансу не скінчилася і баланс 70-х років стає вже повністю уніфікованим, в нього введено додаткові показники з метою розширення інформативної ємності. Баланс до 2000 р. мав три розділи в активі та пасиві, а саме: в активі – основні засоби та інші позаоборотні активи, запаси і затрати, грошові кошти, розрахунки та інші активи; в пасиві – джерела власних та прирівняних до них коштів, довгострокові пасиви, розрахунки та інші пасиви [6, с. 368].

На побудову активу і пасиву балансу з 2000 р. вплинула як вітчизняна, так і світова практика. Загальну структуру активу і пасиву Балансу (Звіту про фінансовий стан) узагальнено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

**Порівняльна характеристика вітчизняної та світової практики
побудови балансу [авторська розробка]**

	Актив	Пасив
Вітчизняна практика	Актив будують у порядку зростання ліквідності: – нерухомість; – запаси; – грошові кошти	Пасив будують за строками зобов'язань перед власниками коштів
Світова практика	Актив будують у порядку зростання або зниження ліквідності	Пасив будують за строками зобов'язань перед власниками коштів, або термінами погашення зобов'язань

Зміст статей та порядок складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) визначено наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності» від 28.03.2013 р. № 433 [38].

Метою складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан підприємства на звітну дату для прийняття ефективних економічних рішень.

Як форма фінансової звітності, баланс є таблицею встановленої форми, в якій розміщуються активи підприємства та пасиви, які включають капітал і зобов'язання. З метою отримання узагальненої інформації за видами активів і пасивів, вони об'єднуються в розділи за їх економічним змістом.

У титульній частині Балансу (Звіту про фінансовий стан) наводяться дані про:

- назву підприємства;
- місце знаходження (країну де зареєстроване підприємство);

- організаційно-правову форму господарювання;
- вид економічної діяльності за відповідними державними реєстрами;
- середню кількість працівників;
- адресу та телефон підприємства;
- валюту балансу та одиницю її виміру (тис. грн без десяткових знаків);
- відмітку про складання балансу за П(С)БО чи міжнародними стандартами фінансової звітності;
- дату, на яку складається баланс (звіт про фінансовий стан).

У предметній частині Балансу (Звіту про фінансовий стан) наводиться інформація про певні суми активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства, що згруповані у розділи, які з прийняттям Національного П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» зазнали суттєвих змін (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Структура Балансу (Звіту про фінансовий стан) [авторська розробка]

Розділи балансу за П(С)БО 2 «Баланс» до 2013 року	Розділи балансу за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» після 2013 року
Актив	Актив
I. Необоротні активи	I. Необоротні активи
II. Оборотні активи	II. Оборотні активи
III. Витрати майбутніх періодів	-
IV. Необоротні активи та групи вибуття	III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття
Пасив	Пасив
I. Власний капітал	I. Власний капітал
II. Забезпечення наступних витрат і платежів	-
III. Довгострокові зобов'язання	II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення
IV. Поточні зобов'язання	III. Поточні зобов'язання і забезпечення
V. Доходи майбутніх періодів	-
-	IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття
-	V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду

У заключній частині Балансу (Звіту про фінансовий стан) наводяться підписи, прізвища та ініціали керівника й головного бухгалтера підприємства.

У першому розділі активу Балансу «Необоротні активи» відображається вартість необоротних активів, а саме: нематеріальних активів, основних засобів, незавершених капітальних інвестицій, довгострокових фінансових інвестицій, довгострокових біологічних активів, довгострокової дебіторської заборгованості, відстрочених податкових активів, об'єктів інвестиційної нерухомості та інших необоротних активів. Цей розділ об'єднує найменш ліквідні активи.

У другому розділі активу Балансу «Оборотні активи» відображається вартість оборотних активів, до яких відносяться: запаси, включаючи незавершене виробництво, поточні біологічні активи, дебіторська заборгованість як за товари, роботи і послуги, так і інша, поточні фінансові інвестиції, гроші кошти та їх еквіваленти, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи.

У третьому розділі активу Балансу «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» відображається вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу.

У першому розділі пасиву Балансу «Власний капітал» наводиться інформація про власний капітал підприємства – зареєстрований (статутний та пайовий капітал), капітал у дооцінках, додатковий і резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток), неоплачений та вилучений капітал.

У другому розділі пасиву Балансу «Довгострокові зобов'язання і забезпечення» відображаються нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), величина яких на дату складання балансу може бути визначена тільки шляхом попередніх оцінок, залишки коштів цільового фінансування та цільових надходжень, довгострокові кредити банків, позикові кошти, заборгованість за виданими довгостроковими векселями та випущеними

акціями, відстрочені податкові зобов'язання, тобто про зобов'язання, які не будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або протягом 12-ти місяців з дати Балансу.

У третьому розділі пасиву Балансу «Поточні зобов'язання і забезпечення» відображаються поточні зобов'язання до яких відносяться: короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, короткострокові векселі видані, кредиторська заборгованість перед постачальниками, різними кредиторами, працівниками, бюджетом, доходи майбутніх періодів тощо. Тобто в цьому розділі відображаються зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або протягом 12-ти місяців з дати Балансу.

У четвертому розділі пасиву Балансу «Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття» відображаються зобов'язання, що пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами активів, що належить до вибуття в результаті операції продажу.

У п'ятому (додатковому) розділі пасиву Балансу «Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду» наводиться інформація, якщо вона є суттєвою та оцінка статті може бути достовірно визначена (рис. 2.1).

Основним елементом Балансу (Звіту про фінансовий стан) є балансова стаття, яка є неподільним показником в балансі і характеризує окремий вид активів (активна стаття) або вид зобов'язань чи капіталу (пасивна стаття).

Стаття - це елемент фінансового звіту, який відповідає двом критеріям:

- існує ймовірність надходження або вибуття майбутніх економічних вигод, пов'язаних з цією статтею;
- оцінка статті може бути достовірно визначена.

Кожній балансовій статті привласнюється код рядка, в межах чотирьох знаків, і який є незмінним. Інформація по кожній балансовій статті наводиться на початок і на кінець звітного періоду (кварталу) та на кінець року. Балансові статті об'єднуються в розділи.

Властивістю Балансу (Звіту про фінансовий стан) є рівність підсумків активу та пасиву, тобто підсумок активів балансу повинен дорівнювати сумі зобов'язань та власного капіталу, що ґрунтується на подвійному запису господарських операцій на рахунках бухгалтерського обліку.

Рис. 2.1. Схема балансу підприємств України [авторська розробка]

Форму балансу підприємства побудовано таким чином, щоб використовуючи інформацію з балансових рахунків синтетичного обліку, можна було без особливих труднощів його заповнити. Національний План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських

операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 р. № 291 [49]. Рахунки класів з 1 по 6 використовуються для складання Балансу (звіту про фінансовий стан).

При заповненні Балансу (графа 3) дані на початок звітної періоду заповнюється із попереднього звіту, а дані на кінець звітної періоду (графа 4) заповнюється за сальдо синтетичних рахунків з Головної книги за журнальною формою обліку або з оборотної відомості за синтетичними рахунками при інших формах обліку. При цьому не допускається згортання статей активів та зобов'язань, крім випадків, передбачених відповідними П(С)БО.

В Україні баланс підприємства складають за методом – нетто, тобто валюта балансу підраховується за виключенням сум за регулюючими рахунками, до яких відносяться: знос необоротних активів (рахунок 13); резерв сумнівних боргів (рахунок 38); вилучений капітал (рахунок 45); неоплачений капітал (рахунок 46); частка перестраховиків у страхових резервах (субрахунки 494-496) [23, с. 254].

Загалом, формати фінансових звітів для підприємств України видозмінені не суттєво, але підходи до заповнення окремих статей звітності містять принципові відмінності та потребують уточнення.

У статті "Нематеріальні активи" відображається вартість об'єктів, які віднесені до складу нематеріальних активів. У цій статті наводяться окремо первісна та залишкова вартість нематеріальних активів, а також нарахована у встановленому порядку сума накопиченої амортизації. До підсумку [балансу](#) включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною вартістю і сумою накопиченої амортизації, яка наводиться у дужках. По ПП «Агро Маркет» на 01.12.2017 р. їх сума складала 11 тис. грн., на 31.12.2018 р. – 11 тис. грн.

У статті "Незавершені капітальні інвестиції" відображається вартість незавершених на дату [балансу](#) капітальних інвестицій в необоротні активи на будівництво, реконструкцію, модернізацію (інші поліпшення, що збільшують первісну (переоцінену) вартість необоротних активів), виготовлення, створення, вирощування, придбання об'єктів основних засобів, нематеріальних

активів, довгострокових біологічних активів (у тому числі необоротних матеріальних активів, призначених для заміни діючих, і устаткування для монтажу).

У статті "Основні засоби" наводиться вартість власних та отриманих на умовах фінансового лізингу об'єктів і орендованих цілісних майнових комплексів, а також вартість основних засобів, отриманих у довірче управління або на праві господарського відання чи праві оперативного управління. У цій статті також наводиться вартість інших необоротних матеріальних активів.

У цій статті наводяться окремо первісна (переоцінена) вартість, сума зносу основних засобів (у дужках) та їх залишкова вартість. До підсумку [балансу](#) включається залишкова вартість, яка визначається як різниця між первісною (переоціненою) вартістю основних засобів і сумою їх зносу на дату балансу. Первісна вартість основних засобів по ПП «Агро Маркет» на кінець 2018 р. складала 2942 тис. грн., знос – 1110 тис. грн., залишкова вартість – 1832 тис. грн.

У статті "Інвестиційна нерухомість" відображається вартість об'єктів, що віднесені до інвестиційної нерухомості. У цій статті наводиться справедлива вартість інвестиційної нерухомості, визначена на дату [балансу](#). У разі якщо інвестиційна нерухомість обліковується за первісною вартістю, у цій статті наводиться її залишкова вартість, яка включається до підсумку балансу, при цьому у додаткових статтях окремо наводяться первісна вартість інвестиційної нерухомості та сума зносу (у дужках).

У статті "Довгострокові біологічні активи" відображається вартість довгострокових біологічних активів. У цій статті наводиться справедлива вартість довгострокових біологічних активів. У разі, якщо біологічні активи обліковуються за первісною вартістю, у цій статті наводиться їх залишкова вартість, яка включається до підсумку [балансу](#), при цьому у додаткових статтях окремо наводяться їх первісна вартість та сума накопиченої амортизації (у дужках).

У статті "Довгострокові фінансові інвестиції" відображаються фінансові інвестиції на період більше одного року, а також усі інвестиції, які не можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент. У цій статті виділяються фінансові інвестиції, які обліковуються методом участі в капіталі. Фінансові інвестиції, які не обліковуються методом участі в капіталі по ПП «Агро Маркет» здійснені у сумі 908 тис. грн.

У статті "Довгострокова дебіторська заборгованість" відображається заборгованість фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати [балансу](#).

У статті "Відстрочені податкові активи" відображається сума податку на прибуток, що підлягає відшкодуванню в наступних періодах.

У додатковій статті "Гудвіл" відображається сума перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання.

У статті "Інші необоротні активи" наводиться вартість необоротних активів, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу "Необоротні активи".

Загальна вартість необоротних активів ПП «Агро Маркет» на 31.12.2018 р. визначена в сумі 2751 тис. грн.

У статті "Запаси" відображається загальна вартість активів, які визнаються запасами, зокрема, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Загальна вартість запасів ПП «Агро Маркет» на 31.12.2018 р. визначена в сумі 210 тис. грн.

У разі відповідності ознакам суттєвості може бути окремо наведена у додаткових статтях інформація про вартість виробничих запасів, незавершеного

виробництва, готової продукції та товарів. До підсумку [балансу](#) включається загальна вартість запасів, інформація про вартість окремих складових запасів наводиться у додаткових статтях в межах загальної суми.

У додатковій статті "Виробничі запаси" відображається вартість запасів малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання в ході нормального операційного циклу.

У додатковій статті "Незавершене виробництво" відображаються витрати на незавершене виробництво і незавершені роботи (послуги), а також вартість напівфабрикатів власного виробництва і валова заборгованість замовників за будівельними контрактами.

У додатковій статті "Готова продукція" відображаються запаси виробів на складі, обробка яких закінчена та які пройшли випробування, приймання, укомплектовані згідно з умовами договорів із замовниками і відповідають технічним умовам і стандартам. Продукція, яка не відповідає наведеним вимогам (крім браку), та роботи, які не прийняті замовником, відображаються у складі незавершеного виробництва.

У статті "Поточні біологічні активи" відображається вартість поточних біологічних активів тваринництва (дорослі тварини на відгодівлі і в нагулі, птиця, звірі, кролики, дорослі тварини, вибракувані з основного стада для реалізації, молодняк тварин на вирощуванні і відгодівлі) в оцінці за справедливою або первісною вартістю, а також рослинництва (зернові, технічні, овочеві та інші культури) в оцінці за справедливою вартістю. По ПП «Агро Маркет» на 31.12.2018 р. вартість поточних біологічних активів визначена в сумі 170 тис. грн.

У додатковій статті "Векселі одержані" відображається заборгованість покупців, замовників та інших дебіторів за відвантажену продукцію (товари), інші активи, виконані роботи та надані послуги, яка забезпечена векселями. Інформація щодо зазначеної заборгованості включається до підсумку [балансу](#).

У статті "Дебіторська заборгованість за продукцію товари, роботи, послуги" відображається заборгованість покупців або замовників за надані їм продукцію, товари, роботи або послуги (крім заборгованості, яка забезпечена векселем, якщо така інформація наводиться в окремій статті), скоригована на резерв сумнівних боргів (нетто). Її сума по ПП «Агро Маркет» на 31.12.2018 р. складала 110 тис. грн.

У статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками за виданими авансами" відображається сума авансів, наданих іншим підприємствам у рахунок наступних платежів.

У статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом" відображається дебіторська заборгованість фінансових і податкових органів, а також переплата за податками, зборами та іншими платежами до бюджету. Її сума на 31.12.2018 р. по ПП «Агро Маркет» складала 94 тис. грн. Окремо наводиться дебіторська заборгованість з податку на прибуток.

У додатковій статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками з нарахованих доходів" відображається сума нарахованих дивідендів, процентів, роялті тощо.

У додатковій статті "Дебіторська заборгованість за розрахунками із внутрішніх розрахунків" відображається заборгованість пов'язаних сторін та дебіторська заборгованість із внутрішніх розрахунків, зокрема між учасниками групи тощо.

У статті "Інша поточна дебіторська заборгованість" відображається заборгованість дебіторів, яка не відображена в окремих статтях щодо розкриття інформації про дебіторську заборгованість або яка не може бути включена до інших статей дебіторської заборгованості та яка відображається у складі оборотних активів. Її сума на 31.12.2018 р. по ПП «Агро Маркет» складала 17 тис. грн.

У статті "Поточні фінансові інвестиції" відображають фінансові інвестиції на строк, що не перевищує один рік, які можуть бути вільно реалізовані в будь-який момент (крім інвестицій, які є еквівалентами грошових

коштів), а також сума довгострокових фінансових інвестицій, які підлягають погашенню протягом дванадцяти місяців з дати [балансу](#).

У статті "Гроші та їх еквіваленти" відображаються готівка в касі підприємства, гроші на поточних та інших рахунках у банках, які можуть бути вільно використані для поточних операцій, а також грошові кошти в дорозі, електронні гроші, еквіваленти грошей. У цій статті наводяться кошти в національній або іноземній валютах. Кошти, які не можна використати для операцій протягом одного року, починаючи з дати [балансу](#) або протягом операційного циклу внаслідок обмежень, виключаються зі складу оборотних активів та відображаються як необоротні активи.

У разі відповідності ознакам суттєвості окремо може бути наведена у додаткових статтях інформація про готівку та гроші на рахунках в банку. До підсумку [балансу](#) включається загальна сума грошей та їх еквівалентів, інформація про готівку і гроші на рахунках в банку наводиться у додаткових статтях в межах загальної суми.

Залишки грошових коштів по ПП «Агро Маркет» на кінець 2018 р. склали 56 тис. грн.

У статті "Витрати майбутніх періодів" відображаються витрати, що мали місце протягом поточного або попередніх звітних періодів, але належать до наступних звітних періодів, що склали на кінець 2018 р. по ПП «Агро Маркет» 8 тис. грн.

У статті "Інші оборотні активи" відображаються суми оборотних активів, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включені до наведених вище статей розділу "Оборотні активи".

Загальна вартість оборотних активів, якими володіло ПП «Агро Маркет» станом на 31.12.2018 р., складала 665 тис. грн.

У розділі III "Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття" відображається вартість необоротних активів та груп вибуття, утримуваних для продажу.

Вартість валюти балансу ПП «Агро Маркет» на початок 2018 р. обчислена в сумі 3495 тис. грн., на кінець 2018 р. – 34165 тис. грн.

У статті "Зареєстрований капітал" наводиться зафіксована в установчих документах сума статутного капіталу, іншого зареєстрованого капіталу, а також пайовий капітал у сумі, яка формується відповідно до законодавства. Сума зареєстрованого статутного капіталу по ПП «Агро Маркет» становила на кінець 2018 р. 3134 тис. грн.

У статті "Капітал у дооцінках" наводиться сума дооцінки необоротних активів і фінансових інструментів.

У статті "Додатковий капітал" відображається емісійний дохід (сума, на яку вартість продажу акцій власної емісії перевищує їхню номінальну вартість), вартість безкоштовно отриманих необоротних активів, сума капіталу, який вкладено засновниками понад статутний капітал, накопичені курсові різниці та інші складові додаткового капіталу. У разі якщо інформація про розмір емісійного доходу та накопичених курсових різниць відповідає ознакам суттєвості, вона розкривається у додаткових статтях "Емісійний дохід" та "Накопичені курсові різниці".

По ПП «Агро Маркет» на кінець 2018 р. сума додаткового капіталу складала 70 тис. грн.

У статті "Резервний капітал" наводиться сума резервів, створених відповідно до чинного законодавства або установчих документів за рахунок нерозподіленого прибутку підприємства. По ПП «Агро Маркет» на кінець 2018 р. сума резервного капіталу складала 3 тис. грн.

У статті "Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)" відображається або сума нерозподіленого прибутку, або сума непокритого збитку. Сума непокритого збитку наводиться в дужках та вираховується при визначенні підсумку власного капіталу. Непокритий збиток ПП «Агро Маркет» на кінець 2018 р. обчислений в сумі 117 тис. грн.

У статті "Неоплачений капітал" відображається сума заборгованості власників (учасників) за внесками до статутного капіталу. Ця сума наводиться в дужках і вираховується при визначенні підсумку власного капіталу.

У статті "Вилучений капітал" господарські товариства відображають фактичну собівартість акцій власної емісії або часток, викуплених товариством у його учасників. Сума вилученого капіталу наводиться в дужках і підлягає вирахуванню при визначенні підсумку власного капіталу.

По ПП «Агро Маркет» загальна сума власного капіталу на 31.12.2018 р. зафіксована у розмірі 3090 тис. грн.

У статті "Відстрочені податкові зобов'язання" наводиться сума податків на прибуток, що підлягають сплаті в майбутніх періодах.

У додатковій статті "Пенсійні зобов'язання" наводиться сума довгострокових зобов'язань, пов'язаних з виплатами по закінченні трудової діяльності.

У статті "Довгострокові кредити банків" наводиться сума заборгованості підприємства банкам за отриманими від них позиками, яка не є поточним зобов'язанням.

У статті "Інші довгострокові зобов'язання" наводиться сума довгострокової заборгованості підприємства, не включена в інші статті, в яких розкривається інформація про довгострокові зобов'язання, зокрема зобов'язання із залучення позикових коштів (крім кредитів банків), на які нараховуються відсотки.

У статті "Довгострокові забезпечення" відображаються нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі (витрати на оплату майбутніх відпусток, гарантійні зобов'язання тощо), розмір яких на дату складання [балансу](#) може бути визначений тільки шляхом попередніх (прогнозних) оцінок. У разі якщо сума довгострокових виплат персоналу може бути визнана суттєвою, така інформація наводиться у додатковій статті "Довгострокові забезпечення витрат персоналу".

У статті "Цільове фінансування" наводиться сума залишку коштів цільового фінансування і цільових надходжень, які отримані з бюджету та з інших джерел, у тому числі коштів, вивільнених від оподаткування у зв'язку з наданням пільг з податку на прибуток підприємств.

У додатковій статті "Благодійна допомога" наводиться залишок коштів (вартість товарів, робіт, послуг), отриманих у вигляді благодійної допомоги, які відповідно до законодавства звільнюються від оподаткування податком на додану вартість. Інформація щодо суми благодійної допомоги наводиться у додатковій статті в межах суми цільового фінансування. До підсумку [балансу](#) включається загальна сума цільового фінансування.

У статті "Короткострокові кредити банків" відображається сума поточних зобов'язань підприємства перед банками за отриманими від них кредитами.

У додатковій статті "Векселі видані" відображається сума заборгованості, на яку підприємство видало векселі на забезпечення поставок (робіт, послуг) постачальників, підрядників та інших кредиторів.

У статті "Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями" відображається сума довгострокових зобов'язань, яка підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців з дати [балансу](#).

У статті "Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги" відображається сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані послуги (крім заборгованості, забезпеченої векселями, якщо вона наводиться в окремій статті). Її сума на 31.12.2018 р. по ПП «Агро Маркет» складала 242 тис. грн.

У статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом" відображається заборгованість підприємства за усіма видами платежів до бюджету (включаючи податки з працівників підприємства). У цій статті окремо наводиться поточна кредиторська заборгованість з податку на прибуток. По ПП «Агро Маркет» на кінець 2018 р. її сума становила 42 тис. грн.

У статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками зі страхування" відображається сума заборгованості за відрахуваннями на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, страхування майна підприємства та індивідуальне страхування його працівників, що складала по ПП «Агро Маркет» 7 тис. грн.

У статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці" відображається заборгованість підприємства з оплати праці, включаючи депоновану заробітну плату. По ПП «Агро Маркет» на кінець 2018 р. вона обчислена в сумі 15 тис. грн.

У додатковій статті "Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами" відображається сума авансів, одержаних від інших осіб.

У додатковій статті "Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками" відображається заборгованість підприємства його учасникам (засновникам), пов'язана з розподілом прибутку (дивіденди тощо) і капіталу.

У додатковій статті "Поточна кредиторська заборгованість із внутрішніх розрахунків" відображається заборгованість підприємства пов'язаним сторонам та кредиторська заборгованість з внутрішніх розрахунків, зокрема між учасниками групи тощо.

У статті "Поточні забезпечення" наводиться сума забезпечень, які планується використати протягом 12 місяців з дати балансу, для покриття витрат, щодо яких відповідне забезпечення було створено.

У статті "Доходи майбутніх періодів" відображаються доходи, отримані протягом поточного або попередніх звітних періодів, які належать до наступних звітних періодів.

У статті "Інші поточні зобов'язання" наводяться суми зобов'язань, для відображення яких за ознаками суттєвості не можна було виділити окрему статтю або які не можуть бути включеними до інших статей, наведених у розділі "Поточні зобов'язання і забезпечення". Їх сума на 31.12.2018 р. по ПП «Агро Маркет» складала 20 тис. грн.

Сума поточних зобов'язань ПП «Агро Маркет» на 31.12.2018 р. зафіксована у розмірі 326 тис. грн.

У розділі IV "Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття" відображаються зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття.

У додатковому розділі V "Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду" недержавні пенсійні фонди наводять різницю між вартістю активів пенсійного фонду на звітну дату та сумою зобов'язань пенсійного фонду, що підлягають виконанню на звітну дату [38].

Валюта балансу ПП «Агро Маркет» на початок і кінець 2018 р. є тотожною і складає відповідно 3495 тис. грн. та 3416 тис. грн.

Інформаційне забезпечення для складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) наведене в додатку П.

Аналіз постатейної методики заповнення Балансу (Звіту про фінансовий стан) дає можливість розробити наступні пропозиції. У складі статті «Запаси» показуються всі види виробничих запасів, малоцінних швидкозношуваних предметів, незавершеного виробництва, готової продукції та товарів, тому розрахунок коефіцієнтів оборотності та забезпеченості конкретних видів запасів з метою проведення економічного аналізу буде можливим тільки при використанні додаткових аналітичних даних.

Наведення у активі балансу статті «дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги» тільки за чистою реалізаційною вартістю сприймається неоднозначно у зв'язку з тим, що розрахунок резерву сумнівних боргів запозичений із зарубіжної облікової практики, тому варто було б показувати ще й резерв сумнівних боргів.

Назва статті активу балансу «гроші та їх еквіваленти» є некоректною, доцільно було б її перейменувати на «грошові кошти».

По ПП «Агро Маркет» Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства (додатки В, Е, И) складається з допомогою програмного забезпечення «1С: Підприємство 8.3».

Всі облікові реєстри формуються автоматично, а тому для заповнення Балансу використовується машинограма у вигляді Головної книги за рахунками бухгалтерського обліку. Ця форма звітності складається з дотриманням норм чинного законодавства та містить усі необхідні реквізити. Крім того, Баланс (Звіт про фінансовий стан) містить узгоджені показники зі Звітом про рух грошових коштів, Звітом про власний капітал та Примітками до річної фінансової звітності.

Таким чином, Баланс (Звіт про фінансовий стан) на досліджуваному підприємстві повністю задовольняє інформаційні потреби внутрішніх і зовнішніх користувачів про стан та динаміку активів, власного капіталу та зобов'язань і може використовуватися для планування й прогнозування діяльності підприємства.

2.2. Зміст, структура та методика складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) за Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) на сьогодні є найперспективнішою системою обліку в напрямку масового застосування, введення та використання підприємствами різних розвинутих країн світу.

Існують вагомі причини, що сприяють переходу на єдині стандарти обліку. По-перше, уникнення облікового хаосу, коли підприємство формує звітність за національними та міжнародними вимогами, що в свою чергу може не в достатній мірі забезпечити інформацією кредиторів та інших користувачів. По-друге, переваги для ринків капіталу, що надасть можливість швидше

реагувати на коливання чи зміни в інформації. І, по-третє, допомога бухгалтерам у формуванні швидкої, правдивої, достовірної інформації.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності широко використовуються у всьому світі. В економічній літературі виділяють декілька рівнів їх використання:

- застосування МСФЗ в якості національних стандартів (Кіпр, Кувейт, Латвія, Мальта, Пакистан, Таїланд та Хорватія);
- національні організації з розробки стандартів фінансової звітності використовують МСФЗ як орієнтир для розробки власних стандартів (більшість розвинутих країн та постійно зростаюча кількість країн, що розвиваються, і країн з перехідною економікою: Бразилія, Індія, Ірландія, Литва, Мавританія, Мексика, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Сінгапур, Словенія, Греція, Франція, Швейцарія тощо);
- фондові біржі і регулюючі органи, які зобов'язують або дозволяють компаніям надавати консолідовану звітність відповідно до МСФЗ (провідні біржі світу: Нью-Йоркська фондова біржа, Лондонська, Токійська і Франкфуртська біржі - всього близько 70 фондових бірж із 50 країн світу);
- наднаціональні організації, наприклад, Європейський Союз, який заявив про введення МСФЗ з 2005 року для компаній, акції яких котируються на міжнародних фондових ринках; деякі організації використовують МСФЗ при складанні власної звітності (Міжнародна організація комісій з цінних паперів, Міжнародний Олімпійський комітет та багато інших);
- низка фінансових інститутів (Європейський банк реконструкції і розвитку, Світовий банк) вже зараз здійснюють кредитування тільки при наданні звітності, складеної відповідно до МСФЗ, вимагаючи: представляти ЄБРР посвідчену аудитором річну фінансову звітність, підготовлену відповідно до МСФЗ; підтримувати певний рівень фінансових коефіцієнтів, розрахованих з використанням даних МСФЗ; забезпечувати адекватну роботу систем обліку витрат, бухгалтерського обліку і управління інформацією, що достовірно і точно відображає фінансовий стан компанії і результати її діяльності [20, с. 20].

У більшості країн Євразії реформування систем бухгалтерського обліку починалося повільно. У Киргизії нові національні стандарти розроблялися поетапно, включаючи дослідження декількох варіантів їхніх принципів. Цей процес розпочався з прийняття спрощеного варіанту стандартів, що використовувалися в сфері планової економіки, які згодом замінили на національні стандартами на базі Міжнародних стандартів фінансової звітності.

У Вірменії, Грузії та Казахстані Міжнародні стандарти фінансової звітності прийнято повністю і бухгалтерський облік розвивається на основі саморегулювання. Від компаній на законодавчому рівні вимагається надання фінансових звітів відповідно до міжнародних принципів бухгалтерського обліку.

Інші країни Євразії прийняли національні стандарти бухгалтерського обліку на основі Міжнародних стандартів фінансової звітності або модифікували на їх основі свої стандарти бухгалтерського обліку. Регулювання останнього, як правило, здійснює держава в особі Міністерства фінансів.

Метою фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку й фінансової звітності є забезпечення користувачів корисною інформацією щодо фінансового стану, результатів діяльності підприємства для прийняття ними відповідних економічних рішень. Для досягнення цієї мети фінансова звітність, у тому числі й Звіт про фінансовий стан, повинна складатися на базі відповідних припущень, володіти відповідними якісними характеристиками і містити інформацію, що задовольняє критерії визнання і оцінки, які не суперечать та покладені в основу національних П(С)БО.

В процесі підготовки фінансової звітності лежить два базових припущення: принцип нарахування та безперервності діяльності.

Принцип нарахування означає, що господарські операції відображаються в обліку в момент їх здійснення, а не в момент отримання чи виплати грошових коштів та відображаються в тому звітному періоді в якому вони виникли. Відповідно принципу безперервності діяльності фінансова звітність складається

на припущенні, що підприємство буде функціонувати в майбутньому та немає наміру ліквідуватися [35, с. 126].

Фінансова звітність, у тому числі й звіт про фінансовий стан, складена, виходячи з вищевказаних припущень, повинна задовольняти якісні характеристики інформації: зрозумілість, доречність та суттєвість, що також не суперечить національним П(С)БО.

Відповідно до Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку (МСБО) 1 «Подання фінансової звітності» [39], повний комплект фінансової звітності включає:

- а) Звіт про фінансовий стан на кінець періоду;
- б) Звіт про прибутки та збитки;
- в) Звіт про зміни у власному капіталі за період;
- г) Звіт про рух грошових коштів за період;
- г) Примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності не визначають формат звіту про фінансовий стан, тому підприємство може саме обирати форму подання інформації про фінансове становище, якщо інше не передбачено законодавством.

У міжнародній практиці набули поширення такі моделі балансу (2.1, 2.2):

$$\text{Активи} = \text{Зобов'язання} + \text{Власний капітал} \quad (2.1)$$

та

$$\text{Активи} - \text{Зобов'язання} = \text{Власний капітал} \quad (2.2)$$

Перша модель може бути реалізована у вертикальній або горизонтальній формі, а друга – лише у вертикальній.

Крім того, в межах цих моделей статті звітності можуть бути класифіковані як поточні та непоточні й наведені в послідовності зростання чи зниження їх ліквідності (терміну погашення).

Звіт про фінансовий стан повинен включати, як мінімум, наступні статті:

- а) основні засоби;

- б) інвестиційна нерухомість;
- в) нематеріальні активи;
- г) фінансові активи;
- г) інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі;
- д) біологічні активи;
- е) запаси;
- є) торговельна та інша дебіторська заборгованість;
- ж) грошові кошти та їх еквіваленти;
- з) загальна сума активів, класифікованих як утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу;
- и) торговельна та інша кредиторська заборгованість;
- і) забезпечення;
- ї) фінансові зобов'язання;
- й) зобов'язання та активи щодо поточного податку;
- к) відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи;
- л) зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу;
- м) неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі;
- н) випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства.

Відповідно до МСБО, активи й зобов'язання класифікуються на поточні і непоточні. Виключення з цього правила допускається, якщо подання статей у звіті про фінансовий стан на основі їх ліквідності забезпечує більш достовірну та доречну інформацію.

Водночас підприємство може подавати певні активи та зобов'язання із застосуванням класифікації «поточні / непоточні», а інші активи та зобов'язання - на основі їх ліквідності. Такий підхід є, зокрема, доречним, коли підприємство має диверсифіковану діяльність.

Проте незалежно від методу подання статей у Звіті про фінансовий стан, що застосовується для кожної статті активу або зобов'язання, яка об'єднує суми, які, як очікується, будуть відшкодовані або погашені в межах: не більше ніж 12 місяців після дати балансу або більше 12 місяців після дати балансу.

Актив класифікується як поточний, якщо він задовольняє будь-який з наведених нижче критеріїв:

- очікується, що він буде реалізований або призначений для продажу чи споживання упродовж нормального операційного циклу;
- утримується переважно з метою торгівлі;
- очікується, що він буде реалізований упродовж 12 місяців після дати балансу;
- актив є грошовими коштами (або їх еквівалентами), що необмежені для використання.

Усі інші активи вважаються непоточними. Виходячи з цього, звичайно до складу поточних активів, що відображаються у звіті про фінансовий стан, належать: грошові кошти та їх еквіваленти; дебіторська заборгованість покупців (замовників); запаси; фінансові активи, призначені для продажу; витрати майбутніх періодів.

До поточних зобов'язань, що відображаються у Звіті про фінансовий стан, звичайно належать: кредиторська заборгованість постачальникам і підрядникам за отримані від них товари, роботи, послуги; поточна заборгованість за розрахунками з бюджетом з податків та інших платежів; заборгованість з оплати праці; заборгованість зі страхування; авансові платежі замовників; короткострокові кредити банку; нараховані доходи (дивіденди, відсотки тощо).

При віднесенні заборгованості до складу поточних зобов'язань застосовують підхід, аналогічний визначенню поточних активів.

Зобов'язання, пов'язані з витратами, які виникають у процесі нормального операційного циклу (придбання сировини, оплата комунальних послуг, оплата праці персоналу тощо), є поточними навіть тоді, коли термін погашення їх настає після більше ніж 12 місяців від дати балансу.

Зобов'язання, не пов'язані з операційним циклом підприємства (кредити банку і дивіденди, які підлягають сплаті учасникам; податок на прибуток, що підлягає сплаті), вважають поточними лише за умови, що їх потрібно погасити протягом 12 місяців, починаючи з дати балансу.

Аналогічний підхід застосовується у випадку, коли операційний цикл чітко визначити неможливо.

Фінансове зобов'язання, що підлягає погашенню упродовж дванадцяти місяців після дати балансу, слід класифікувати як поточне, навіть якщо:

- первісний термін погашення перевищував 12 місяців;
- угоду про рефінансування або про перегляд графіку платежів на довгостроковій основі було укладено після дати балансу та до затвердження фінансових звітів до випуску.

Типовими прикладами непоточних зобов'язань є такі: облігації, що підлягають сплаті; зобов'язання з фінансової оренди; зобов'язання з пенсійних програм; довгострокові кредити банку.

Проте слід мати на увазі, що до складу непоточних включається лише та частина довгострокових фінансових зобов'язань (на які нараховуються відсотки), що не підлягає погашенню протягом 12 місяців від дати балансу.

Якщо підприємство очікує та має намір рефінансувати або пролонгувати зобов'язання принаймні на 12 місяців після дати балансу за існуючою позикою, таке зобов'язання слід класифікувати як непоточне, навіть якщо передбачається погашення в межах більш короткого періоду.

Однак, якщо підприємство не має наміру рефінансувати або пролонгувати зобов'язання (наприклад, відсутня угода про рефінансування), потенціальна можливість рефінансування не розглядається, і зобов'язання класифікують як поточне.

Коли підприємство порушує зобов'язання за угодою щодо довгострокової позики на або до дати балансу, результат і його зобов'язання стає таким, що підлягає сплаті за вимогою. Це зобов'язання слід класифікувати як поточне, на-

вільно якщо позикодавець погоджується після дати балансу але до затвердження фінансових звітів до випуску не вимагати платежу як наслідок порушення.

Зобов'язання класифікують як поточне тому, що на дату Балансу підприємство не має безумовного права відстрочити його погашення, принаймні на 12 місяців після дати балансу.

Проте зобов'язання класифікують як непоточне, якщо позикодавець погоджується на дату балансу надати період відстрочки, що закінчується принаймні через дванадцять місяців після дати балансу, в межах якого підприємство може виправити порушення та протягом якого позикодавець не може вимагати негайного платежу.

Позики класифікують як поточні зобов'язання, якщо наступні події виникли між датою балансу та датою затвердження фінансових звітів до випуску (ці події згідно з МСБО класифікують як некоригуючі):

- рефінансувати на довгостроковій основі;
- виправлення порушення угоди щодо довгострокової позики;
- отримана від позикодавця відстрочка для виправлення порушення угоди щодо довгострокової позики, період якої становить принаймні дванадцять місяців після дати балансу.

Підприємства можуть подавати додаткові рядки статей, заголовки та проміжні підсумки у звіті про фінансовий стан, коли таке подання є доречним для розуміння фінансового стану суб'єкта господарювання [77].

Підприємствам надано право складати судження щодо додаткового подання окремих статей на основі оцінки:

- характеру і ліквідності активів;
- функції активів у межах суб'єкта господарювання;
- сум, характеру та строків зобов'язань.

Застосування різних основ оцінки для різних класів активів передбачає, що їх характер або функція відрізняються, а тому суб'єкт господарювання подає їх у вигляді окремих рядків.

Якщо суб'єкт господарювання подає поточні та непоточні активи, а також поточні та непоточні зобов'язання як окремі класифікації у своєму звіті про фінансовий стан, він не повинен класифікувати відстрочені податкові активи (зобов'язання) як поточні активи (зобов'язання).

Крім того, мінімальний перелік статей звіту про фінансовий стан, передбачений МСБО 1 «Подання фінансової звітності», може бути переглянутий, виходячи з характеру діяльності підприємства. Це дає можливість надавати інформацію про фінансове становище підприємства з урахуванням специфіки його діяльності.

Суб'єкт господарювання може розкривати у звіті про фінансовий стан або у примітках більш детальну розбивку поданих рядків з використанням класифікації, яка підходить для операцій суб'єкта господарювання.

Рівень деталізації в поданні розбивок залежить від вимог МСФЗ, а також розміру, характеру і функції відповідних сум. Суб'єкт господарювання також може використовувати чинники, викладені у стандартах, для визначення основи для розбивки статей. Розкриття інформації відрізнятиметься для кожної статті, наприклад:

а) статті основних засобів деталізуються за класами відповідно до [МСБО 16](#) «Основні засоби»;

б) дебіторська заборгованість деталізується з виділенням сум до отримання від торгових клієнтів, до отримання від пов'язаних сторін, авансів виданих та інших сум;

в) запаси поділяються на види відповідно до [МСБО 2](#) «Запаси», такі як товари, основні та допоміжні виробничі матеріали, незавершене виробництво та готова продукція;

г) забезпечення поділяються на забезпечення виплат працівникам та інші статті;

г) власний капітал та резерви поділяються на різні класи, такі як сплачений капітал, емісійний дохід та капітальні резерви.

Суб'єкт господарювання повинен розкривати таку інформацію у звіті про фінансовий стан або в примітках для кожного класу акціонерного капіталу:

- кількість акцій, дозволених до випуску;
- кількість випущених і повністю сплачених акцій, а також випущених, але не повністю сплачених акцій;
- номінальну вартість однієї акції або факт відсутності номінальної вартості акцій;
- узгодження кількості акцій в обігу на початок та на кінець періоду;
- права, привілеї та обмеження, які супроводжують цей клас, включаючи обмеження з виплати дивідендів і повернення капіталу;
- частки в суб'єкті господарювання, утримувані суб'єктом господарювання чи його дочірніми або асоційованими підприємствами;
- акції, зарезервовані для випуску на умовах опціонів і контрактів з продажу, включаючи умови та суми.

Також може наводитися опис характеру призначення кожного резерву у власному капіталі.

Суб'єкт господарювання без акціонерного капіталу (наприклад, товариство або траст) розкриває інформацію, відображуючи зміни протягом періоду в кожній категорії частки участі у власному капіталі, а також права, привілеї та обмеження, що відносяться до кожної категорії частки участі у власному капіталі.

Якщо суб'єкт господарювання перекласифікував:

а) фінансовий інструмент з правом дострокового погашення, класифікований як інструмент власного капіталу, або

б) інструмент, який накладає на суб'єкт господарювання зобов'язання надати іншій стороні пропорційну частку чистих активів цього суб'єкта господарювання лише при ліквідації і класифікований як інструмент власного капіталу між фінансовими зобов'язаннями та власним капіталом, то він розкриває інформацію про суму, перекласифіковану у або з кожної з категорій

(фінансові зобов'язання або власний капітал), а також про час та причину такої перекласифікації [39].

Основні відмінності у наведенні інформації у Балансі (Звіті про фінансовий стан) вітчизняних та зарубіжних підприємств полягають у наступному:

- зарубіжні фірми, використовуючи принцип повного розкриття, окремо можуть наводити у балансах вартість необоротних активів, які використовуються для ведення основної та інших видів діяльності, відповідно до національних П(С)БО такий поділ неможливий;

- амортизація нематеріальних активів окремим рядком не наводиться, в той час як у вітчизняних балансах для її відображення існує окрема стаття;

- заборгованість, що виникає при веденні операційної, фінансової та інвестиційної діяльності може наводитися окремо, що не передбачено вітчизняною практикою;

- з метою розшифрування вартості капіталу окремо наводиться кількість акцій, дозволених до випуску, номінальна вартість однієї акції, кількість випущених і повністю сплачених акцій, інформація про оголошені дивіденди тощо, вітчизняні звіти такої детальної інформації не надають;

- зобов'язання, відповідно до П(С)БО поділяються на поточні та довгострокові, звіти зарубіжних фірм окремо містять інформацію про відкладені (прострочені) розрахунки.

ПП «Агро Маркет» складає фінансову звітність за національними стандартами бухгалтерського обліку, що спрощує її аналіз та використання у прийнятті рішень.

Таким чином, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку й фінансової звітності не визначають формат, структуру та постатейний склад Балансу (Звіту про фінансовий стан). При цьому мінімальний перелік статей повинен забезпечити прийняття ефективних економічних рішень.

2.3. Використання інформаційних технологій для складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства

Будь-яке підприємство, реєструючи господарські операції в первинних документах, формує підсумкові дані про фінансово-господарську діяльність за конкретний розрахунковий період, що утворюють оперативну, статистичну та фінансову звітність.

Автоматизоване формування оперативної звітності забезпечує щоденний контроль за господарськими операціями підприємства.

Створення статистичної звітності забезпечує формування відомостей за окремими показниками господарської діяльності підприємства в натуральному й вартісному вираженні.

У свою чергу, фінансова звітність базується на даних первинного, аналітичного та синтетичного обліку з метою задоволення інформаційних потреб різних груп користувачів.

Тому автоматизоване вирішення завдань зведеного обліку та складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства сприяє:

- якісному контролю за рухом статутного капіталу в частині основних і оборотних активів підприємства;
- збереженню грошових коштів і контролю за їх використанням за цільовим призначенням;
- визначенню фінансових результатів діяльності підприємства та контролю за розподілом чистого прибутку підприємства;
- систематизації та узагальненню даних в аналітичному й синтетичному розрізах про виробничо-господарську діяльність підприємства для забезпечення прийняття управлінських рішень.

Вхідною інформацією для автоматизованого розв'язування завдань зведеного обліку та складання звітності, є первинна інформація, що утворюється в процесі фінансово-господарської діяльності, а також інформація, що формується в процесі завдань автоматизації інших ділянок обліку.

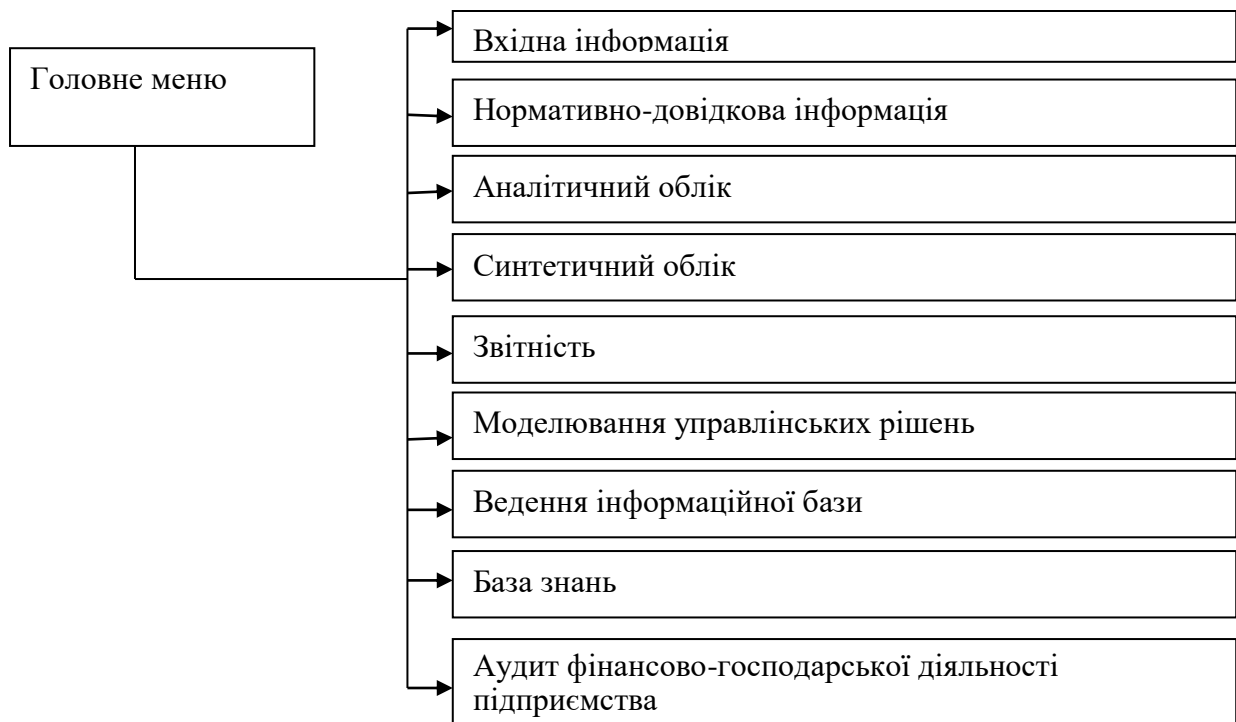
Розв'язання завдань автоматизованого складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства потребує використання нормативно-довідкової інформації, до якої входить:

- довідник курсу валют (найменування валюти, код валюти, одиниця валюти, вартість валюти в національній грошовій одиниці, дата введення курсу валюти);
- довідник рахунків бухгалтерського обліку;
- довідник допустимої кореспонденції рахунків;
- довідник формування показників звітності (номер і найменування форми, періодичність, код форми, номери рядка та графи, синтетичний рахунок, субрахунок основного рахунка, код аналітичного обліку, структурний підрозділ, кореспондуючий рахунок, субрахунок кореспондуючого рахунку, код аналітичного обліку, операція, знак суми);
- довідник взаємозв'язків показників звітності (номер і найменування показника, номер форми звітності, номери рядка та графи звітності, відповідність номерам іншої форми звітності, рядка, графи) використовується для автоматичного контролю правильності відображення показників у звітності;
- довідник групування статей звітності (найменування узагальненого показника, умовне позначення, найменування статей балансу, умовне позначення, номер рядків балансу, що входять у статтю балансу, рахунок, найменування рахунка);
- довідник розрахунку показників підприємства (найменування показника, його умовне позначення, спосіб розрахунку, оптимальне співвідношення);
- довідник-календар (рік, поточний місяць, дні), що дає можливість визначити період отримання інформації;
- довідник типових господарських операцій;
- довідник підприємств;
- довідник структурних підрозділів.

Вихідною інформацією при цьому є: періодична звітність (місячна та квартальна) та річна звітність (календарний рік) [3, с. 65-67].

Тому основним завданням автоматизації зведеного обліку та складання звітності є надання інформації, що задовольняє вимоги таких груп користувачів: внутрішніх користувачів, тобто тих користувачів, які ведуть облік або формують його основні дані; управлінського складу підприємства; зовнішніх користувачів.

Загалом, головне меню автоматизованої ділянки обліку щодо складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства, незалежно від виду комп'ютерної програми, має такий вигляд (рис. 2.2).

Рис. 2.2. Схема діалогу автоматизованого зведеного обліку та складання звітності [авторська розробка]

Функція «Вхідна інформація» передбачає:

- бухгалтерську довідку;
- книгу (журнал) обліку господарських операцій, що є основним джерелом формування форм звітності. Бухгалтерські записи при цьому виконуються: безпосереднім введенням господарських операцій із формуванням бухгалтерських проведень; для генерації бухгалтерських проведень під час формування первинної інформації через використання

довідника типових господарських операцій; за допомогою формування бухгалтерських проведення з інших робочих місць бухгалтерів;

- інформацію, що надходить з інших робочих місць бухгалтерів.

Функція «Нормативно-довідкова інформація» пропонує користувачеві весь перелік нормативно-довідкової інформації.

У режимі «Аналітичний облік» формується вихідна інформація:

- відомість аналітичного обліку (оборотно-сальдова відомість за синтетичними рахунками в аналітичному розрізі);
- картка аналітичного обліку (характеристика кожного аналітичного об'єкта, рух за аналітичним рахунком і залишки на кінець звітного періоду);
- довідкова інформація аналітичного обліку (відображає потрібну аналітичну інформацію за певний період часу в розрізі документів і дат проведення операцій).

Функція «Синтетичний облік» забезпечує такі функції:

- головна книга (основний бухгалтерський реєстр для узагальнення бухгалтерської інформації, формується за визначений проміжок часу);
- оборотно-сальдовий баланс (узагальнення даних у вигляді оборотів за рахунками; формується в розрізі вибраного періоду часу);
- довідкова інформація (забезпечує контроль усіх проведених господарських операцій загалом на підприємстві (у підрозділі) з точки зору правильності їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку);
- шахова відомість (забезпечує контроль стану всіх рахунків, а занесені до неї підсумки по вертикалі й горизонталі дають уявлення про проведені обороти по рахунках за будь-який потрібний проміжок часу).

Функція «Звітність» забезпечує формування потрібної стандартної звітної форми та генерацію нових. Звіти формуються й відображаються на визначену дату.

Використовуючи дані довідника групування статей звітності, довідника розрахунку показників підприємства, а також на основі фактичних звітних даних здійснюється розрахунок інформації за показниками.

Режим «Моделювання управлінських рішень» забезпечує дослідження фінансового стану та прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства. Цей процес поділяється на:

- аудит майнового стану підприємства;
- розрахунок показників платоспроможності;
- розрахунок показників ділової активності;
- розрахунок показників рентабельності;
- розрахунок показників ліквідності;
- розрахунок показників беззбитковості підприємства;
- розробку моделі фінансової стратегії;
- облік фінансових результатів.

Моделювання фінансової стратегії забезпечує комплексне прогнозування майбутнього фінансового стану підприємства за окремими показниками або за групою комплексно пов'язаних показників, що вможливорює розроблення стратегічного напрямку в господарсько-фінансовій діяльності підприємства. Особливе значення при цьому має прогнозування даних балансу.

Діагностика стану підприємства, проведені дослідження, моделі фінансової стратегії тощо є основою для автоматизованої імітації даних. Імітаційна модель звітності дає можливість залучати до обігу фінансові ресурси та перейти на нові форми ведення фінансово-господарської діяльності підприємства.

Крім того, можна змоделювати отримання максимального прибутку на будь-який потрібний період часу в розрізі кожного окремого об'єкта або загалом всієї продукції, що дає можливість керівникам підприємства прийняти відповідні рішення щодо поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємства.

«База знань» містить набір оптимальних управлінських рішень та завдань зведеного обліку і складання звітності, що характеризується такими інформаційними зв'язками:

- наявність і рух основних засобів, нарахування амортизаційних відрахувань за кодами виробничих витрат та зношування основних засобів (облік основних засобів);
- надходження запасів та їх використання за кореспондуючими рахунками (облік виробничих запасів);
- нарахування заробітної плати за кореспондуючими рахунками, нарахування страхових внесків, утримання із заробітної плати, резерв майбутніх витрат (облік праці та її оплати);
- відображення витрат на виробництво, фактичних витрат на капітальний ремонт, закриття виробничих рахунків (облік витрат на виробництво та витрат діяльності);
- відображення виручки від реалізації, нарахування ПДВ, списання фактичної виробничої вартості відвантаженої продукції, розрахунок фактичної собівартості виготовленої продукції, розподіл невиробничих витрат, результат від реалізації (облік готової продукції та її реалізації);
- відображення реалізації готової продукції, невиробничих витрат, надходження матеріальних цінностей за фактичною собівартістю, виплати заробітної плати через касу та перерахування через поточний рахунок (облік фінансово-розрахункових операцій) [65, с. 155-160].

Автоматизоване ведення бухгалтерського обліку робить можливим виконання контрольних, аналітичних та аудиторських робіт із використанням бази облікових даних (використовуються дані, сформовані та роздруковані в результаті автоматизованого обліку, або аналітичні, контрольні, аудиторські функції виконуються за допомогою обчислювальної техніки та відповідних програмних засобів).

На практиці застосовуються три способи використання комп'ютерної техніки в аналізі, контролі та аудиті Балансу (Звіту про фінансовий стан):

- перевірка даних за допомогою програмних засобів, що діють на підприємстві, шляхом імітації облікових даних (паралельний прорахунок та створення імітаційної бази даних);

– перевірка даних за допомогою спеціальних програм, розроблених співробітниками підприємства (опрацювання даних зі структурою, аналогічною структурі реального програмного забезпечення з імітацією даних. В імітаційну базу даних входять додаткові модулі, що дають можливість контролювати потрібні параметри облікового процесу);

– перевірка даних за допомогою спеціальних аудиторських програм, підготовлених аудиторською фірмою (порівняння змодельованих облікових даних і реальних даних, наявних в інформаційній системі, на основі тестування розрахунків і перерахунків, підсумовування, повторного упорядкування й формування звітних даних зі здійсненням порівняння з реальними даними).

За умов автоматизованого обліку перевіряється діюча система захисту інформації від несанкціонованого доступу та слушність обчислень облікових показників на всіх рівнях організаційної структури.

Внутрішній аудит Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства в умовах автоматизованого оброблення облікових даних виконується за такими основними напрямками:

- контрольна функція;
- перевірка рівня досягнення програмних цілей, поставлених перед підприємством;
- відповідність доречності проставлених кореспонденцій рахунків господарським операціям;
- відповідність вибірових даних інвентаризацій фактичним даним;
- відповідність підсумкових даних;
- виявлення відхилень від установлених нормативних даних;
- аудиторське підтвердження достовірності інформації в звітності;
- оцінка діяльності підприємства;
- моделювання облікового процесу з метою отримання потрібної інформації для управління підприємством;
- імітація облікових даних для планування та прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства.

Зовнішній аудит Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства в умовах автоматизованого оброблення забезпечує:

- відповідність звітних даних прийнятому принципу відображення даних у звітності на предмет узгодженості показників;
- застосування всіх прийомів, використовуваних у внутрішньому аудиті;
- надання додаткових аудиторських послуг з оцінювання та прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства [3, с. 165-167].

Також у системі реалізовується такий алгоритм прийняття управлінських рішень на підставі аналізу чи контролю показників Балансу (Звіту про фінансовий стан).

В ПП «Агро Маркет» для ведення обліку та складання фінансової звітності використовується програмне забезпечення «1С: Підприємство 8.3».

Вся звітність, яка формується при використанні конфігурації «1С: Підприємство 8.3», поділяється на три класи: системні внутрішні звіти; зовнішні (регламентовані звіти); нестандартні звіти.

Щоб скласти Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства, необхідно зайти в меню «Звіти», натиснути «Бухгалтерський і податковий облік», вибрати пункт «Регламентовані звіти», «Регламентовані звіти (вбудовані)» та знайти фінансову звітність (рис. 2.3).

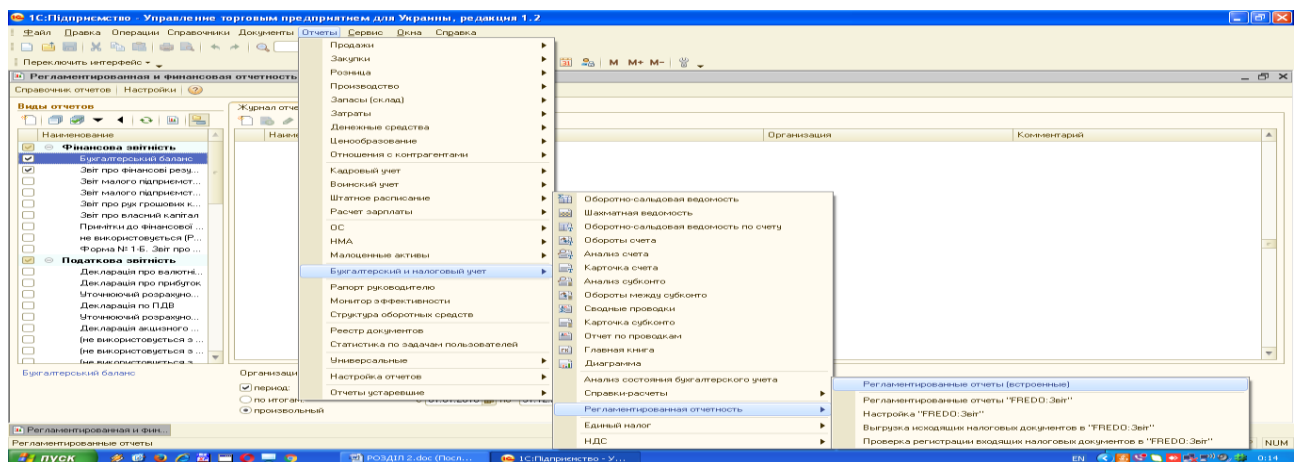
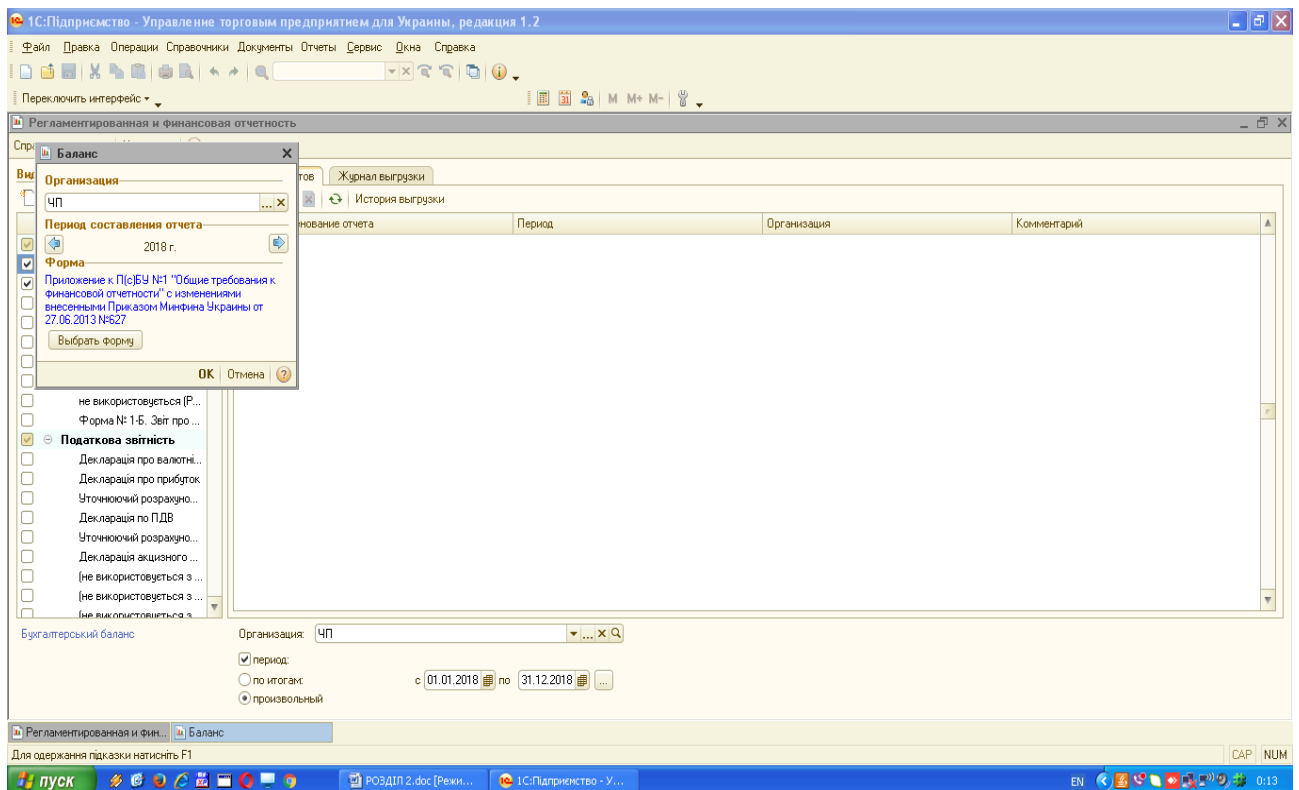

Рис. 2.3. Діалогове вікно у програмі «1С: Підприємство 8.3» для складання фінансової звітності підприємства

Серед складових фінансової звітності є «Бухгалтерський баланс», який можна скласти за певний звітний період, що вводиться або вручну, або в календареві.

Програма автоматично сформує форму Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства (рис. 2.4). Для цього має бути належним чином сформована оборотно-сальдова відомість по підприємству, а саме здійснені закриття місяця та визначений фінансовий результат діяльності підприємства.

Рис. 2.4. Діалогове вікно у програмі «1С: Підприємство 8.3» для формування показників Балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства

По ПП «Агро Маркет» з допомогою програмного забезпечення складається тільки фінансова звітність, статистична й податкова звітність складається в програмі М.Е.Дос. На досліджуваному підприємстві не використовуються функції аналізу та контролю, що можливо при застосуванні програмного забезпечення. Це звужує можливості планування й прогнозування діяльності підприємства та ускладнює процес прийняття

управлінських рішень. Тому керівництву підприємства необхідно налаштувати програмне забезпечення для узагальнення показників з метою статистичного відображення господарських операцій, а також складання податкової звітності, проводити періодичний аналіз показників діяльності підприємства.

Висновки за розділом 2

Вивчення змісту й методики складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) за національними П(С)БО та Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку й фінансової звітності дають змогу зробити наступні висновки.

1. Баланс як форма звітності пройшов тривалий етап розвитку. Сучасний Баланс (Звіт про фінансовий стан) у титульній частині має містити реквізити підприємства. У предметній частині звітності наводиться інформація про певні суми активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства. У заключній частині Балансу (Звіту про фінансовий стан) наводяться підписи, прізвища та ініціали керівника й головного бухгалтера підприємства.

2. Баланс в активі має три розділи, у пасиві – чотири розділи та додатковий п'ятий розділ. Властивістю Балансу (Звіту про фінансовий стан) є рівність підсумків активу та пасиву. В Україні баланс підприємства складають за методом – нетто, тобто валюта балансу підраховується за виключенням сум за регулюючими рахунками.

3. Для заповнення активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) використовують сальдо синтетичних рахунків 1-3 класу, пасиву - сальдо синтетичних рахунків 4-6 класу. Валюта балансу ПП «Агро Маркет» на початок і кінець 2018 р. є тотожною і складає відповідно 3495тис. грн. та 3416

тис. грн. Для заповнення Балансу (Звіту про фінансовий стан) використовується машинограма у вигляді Головної книги або оборотно-сальдової відомості за рахунками бухгалтерського обліку.

4. Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», повний комплект фінансової звітності включає: Звіт про фінансовий стан на кінець періоду; Звіт про прибутки та збитки; Звіт про зміни у власному капіталі за період; Звіт про рух грошових коштів за період; Примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення.

5. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності не визначають формат звіту про фінансовий стан. Він може мати вертикальний або горизонтальний формат. В межах цих моделей статті звітності можуть бути класифіковані як поточні та непоточні й наведені в послідовності зростання чи зниження їх ліквідності (терміну погашення). МСБО містять лише орієнтовний перелік статей балансу (звіту про фінансовий стан).

6. В ПП «Агро Маркет» для ведення обліку та складання фінансової звітності використовується програмне забезпечення «1С: Підприємство 8.3». Щоб скласти Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства, необхідно зайти в меню «Звіти», натиснути «Бухгалтерський і податковий облік», вибрати пункт «Регламентовані звіти», «Регламентовані звіти (вбудовані)» та знайти у складі фінансової звітності Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства. ПП «Агро Маркет» доцільно було б автоматизувати весь процес складання бухгалтерської звітності та з допомогою програми проводити періодичний аналіз показників діяльності підприємства.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЯ І МЕТОДИКА АУДИТУ БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Організація і планування аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства

В сучасних умовах функціонування виробничої діяльності одним з найважливіших напрямів її ефективності є завдання постійного вдосконалення управління підприємством. Проведення аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) має важливе значення, оскільки стимулює підприємства до більш ретельного і регулярного здійснення оперативного й поточного внутрішнього контролю здійснених господарських операцій.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. № 2258-VIII, аудит фінансової звітності – це аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних Положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам [60].

Аудит поділяється на внутрішній та зовнішній.

Метою і завданнями зовнішнього аудиту є підтвердження правильності звітності, обліку, оцінка відповідності внутрішнього контролю (аудиту) меті діяльності підприємства.

У найзагальнішому вигляді мета і завдання внутрішнього аудиту полягають у забезпеченні збереження власності підприємства, економного використання ресурсів, ефективного завантаження активної частини основних засобів, правильності ведення обліку, складання звітності тощо.

Отже, внутрішній аудит має за мету сприяти управлінському контролю всередині підприємства. Але обов'язки внутрішніх аудиторів визначаються, насамперед, керівництвом тих підприємств, в яких вони працюють, а це, зрозуміло, знижує довіру до висновків внутрішнього аудиту з боку зовнішніх споживачів їхньої інформації.

Зовнішній аудит здійснюється фахівцями, які працюють в окремих аудиторських фірмах і тим самим гарантують достовірність інформації для сторонніх споживачів, а це, в свою чергу, дозволяє акціонерам, інвесторам, банкам тощо, спостерігати і потенційно контролювати діяльність підприємств і їх керівництва [11, с. 26].

Відповідно до чинного законодавства, аудит приватних підприємств є добровільним.

Робота аудиторів (аудиторських фірм) регламентується Міжнародними стандартами контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Ці стандарти регламентують основні принципи, яких слід дотримуватися при здійсненні аудиторських перевірок. Стандарти не є обов'язковими, але, як правило, їх дотримуються, а якщо ні, то аудитор має бути готовим пояснити причину свого рішення не дотримуватися вимог того чи іншого нормативу.

Аудит Балансу (Звіту про фінансовий стан) здійснюється відповідно до поставленої мети та має конкретні завдання. Метою аудиту є встановлення достовірності первинних даних відносно стану й руху активів, зміни власного капіталу й зобов'язань, повноти й своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку у відповідності до установчих документів та облікової політики й достовірності відображення інформації у статтях звітності.

Основними завданнями аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) є:

- перевірка достовірності відображення активів, власного капіталу та зобов'язань в обліку та звітності, встановлення законності й правильності здійснених операцій;
- встановлення обґрунтованості операцій щодо формування фінансових результатів, використання й розподілу прибутку, покриття збитків;
- встановлення повноти оприбуткування активів, формування власного капіталу, дотримання строків погашення зобов'язань.

Джерелами інформації для аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства є:

- 1) наказ про облікову політику підприємства;
- 2) документи, що затверджують право власності на майно: свідоцтво про право власності на нерухомість, земельні ділянки, транспортні засоби, інтелектуальну власність тощо;
- 3) організаційні документи: свідоцтво про державну реєстрацію, накази та розпорядження, протоколи про результати закритого перепису, про підсумки торгів, зборів засновників, акціонерів, довідки про прийняття на облік в контролюючому органі, про реєстрацію в органах статистики та відповідних відділеннях позабюджетних фондів, ліцензії на види діяльності, що підлягають ліцензуванню згідно з законодавством, статут, установчий договір;
- 4) первинні документи з обліку активів, власного капіталу, зобов'язань: накази, довідки та розрахунки бухгалтерії, накладні, виписки банку, акти приймання-передачі основних засобів, рішення зборів учасників, платіжні доручення, прибуткові та видаткові касові ордери тощо;
- 5) облікові реєстри: журнали, реєстри, відомості, книги, машинограми;
- 6) матеріали попередніх перевірок, аудиторські висновки та інша документація, що узагальнює результати перевірки;
- 7) бухгалтерська звітність підприємства (рис. 3.1).

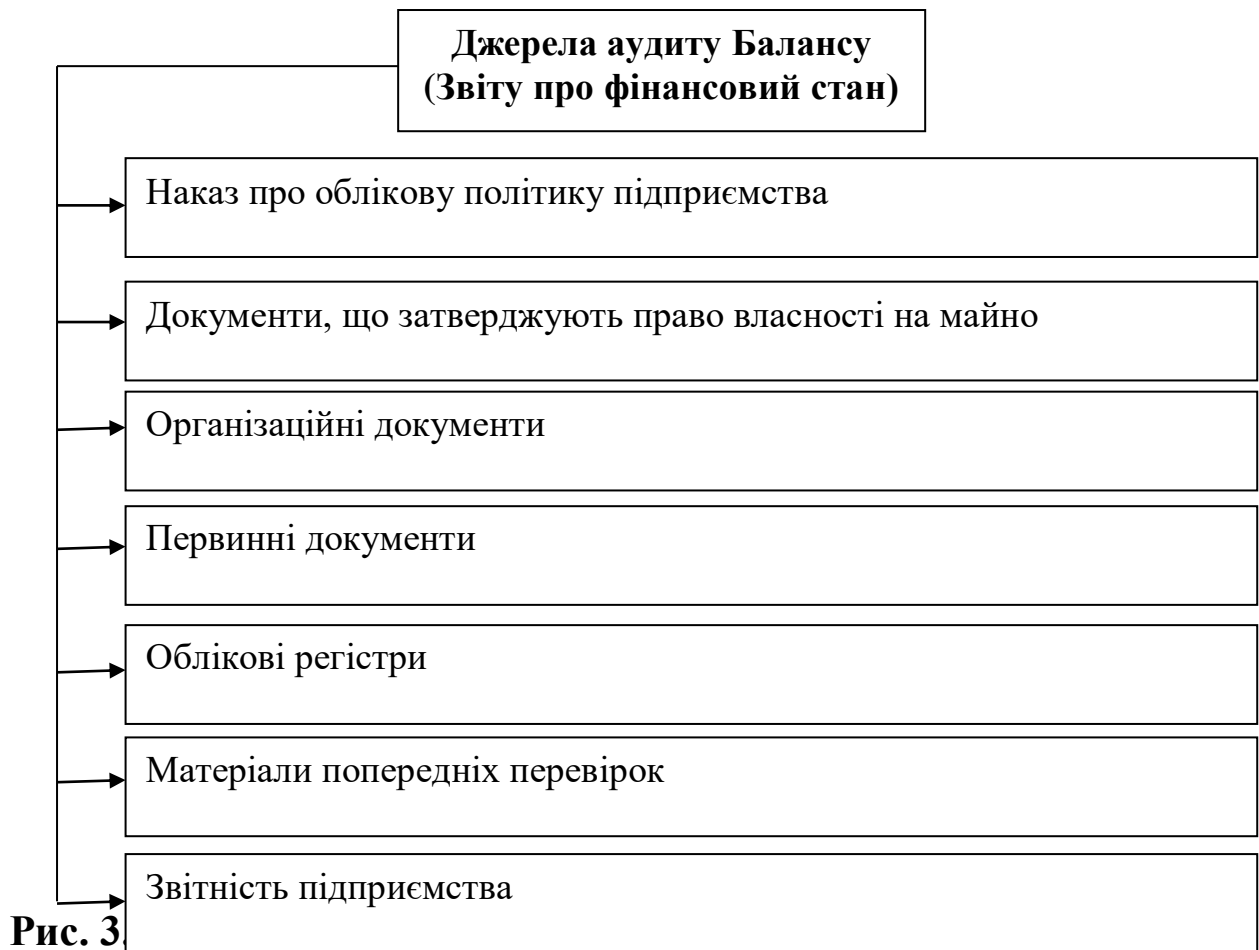

Рис. 3

[авторська розробка]

З метою ефективної організації аудиторської перевірки необхідно дотримуватись науково-обґрунтованої послідовності виконання аудиторських робіт. Доцільно визначити чотири етапи аудиту:

- планування та визначення аудиторського підходу;
- тестування засобів контролю;
- перевірка господарських операцій по суті (перевірка оборотів і сальдо за рахунками та аналітичні процедури);
- завершення аудиту.

Проведення аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) передбачає проведення попереднього дослідження організації обліку на підприємстві, що проводиться аудитором для ознайомлення з фактичним станом організації обліку загалом чи окремих ділянок обліку.

При цьому існує багато способів виконання завдань аудиту. Вибір аудитором власного підходу зумовлюється двома аспектами: необхідно зібрати достатню кількість аудиторських доказів, щоб аудитор міг взяти на себе професійну відповідальність, крім того, вартість накопичених доказів має бути мінімальною, щоб аудиторська фірма була прибутковою та конкурентоспроможною.

Перед тим, як розпочати роботу з клієнтом, аудитор збирає і оцінює інформацію для прийняття рішення щодо проведення перевірки чи відмови від неї. Після прийняття позитивного рішення ставляться мета та основні завдання її реалізації.

Щоб правильно інтерпретувати інформацію, яка одержана в результаті аудиту, необхідно розуміти бізнес клієнта та його галузеві особливості. Баланс (Звіт про фінансовий стан) відображає своєрідні аспекти тих чи інших видів діяльності. У цьому зв'язку необхідно прийняти декілька рішень управлінського і стратегічного характеру, зокрема, чи слід залучати до роботи інших спеціалістів (експертів); чи потрібно використовувати результати перевірок іншими аудиторськими фірмами дочірніх підприємств клієнта та ін.

Крім вивчення характеру бізнесу клієнта та факторів впливу на нього, аудитору необхідно зібрати таку інформацію: розміри і організація підприємства, особливості його роботи; організаційна структура та методи управління; система бухгалтерського обліку і процедури контролю; важливі дати, зокрема, дати проведення інвентаризацій активів; дати зустрічей аудитора з ревізійною комісією і радою директорів та ін.

Одержати таку інформацію можна, ознайомившись з останніми річними звітами з врахуванням останніх публікацій загального характеру щодо сфери бізнесу, положень з ведення бухгалтерського обліку і проведення аудиторської перевірки. Корисними джерелами інформації є робочі документи за попередній рік, поточне листування та ін. Аудитор доповнює одержану інформацію опитуванням офіційних осіб та працівників клієнта, а також інших осіб, які мають необхідні для нього відомості та досвід роботи в певній галузі.

Крім цього, аудитор оглядає основні приміщення підприємства-клієнта, знайомиться з протоколами останніх засідань ради директорів та акціонерів, аналізує основні контракти і угоди, укладені клієнтом, порівнює фінансові та інші дані підприємства-клієнта з аналогічними даними підприємств, аналізуючи взаємозв'язок і напрям таких даних.

Згідно з аудиторськими стандартами необхідно, щоб аудитор досягнув належного розуміння системи внутрішнього контролю для відповідного планування і збору аудиторських свідчень. Цього можна досягти при вивченні організаційних структур підприємства, діючих інструктивно-методичних положень клієнта, проводячи бесіди з працівниками підприємства-клієнта, складаючи анкети і блок-схеми документообігу, а також спостерігаючи за діяльністю клієнта.

На практиці аудитор щорічно не проводить повторного аналізу чи документування даних щодо структури внутрішнього контролю клієнта. Більшість аудиторських перевірок періодичні. При їх проведенні аудитор користується знаннями і документами, складеними в минулому році та вносить в них зміни, які виникли з часу торішньої аудиторської перевірки. Основна частина (якщо не всі) таких змін потрапляють у сферу уваги аудитора в результаті підтримування відносин з клієнтом у проміжках між щорічними аудиторськими перевітками. Якщо у аудитора виникають сумніви в тому, що його думка про систему бухгалтерського обліку клієнта є правильною чи повною, можливо, через зміни, які відбулися з часу проведення попереднього аудиту, перед складанням плану проведення аудиту необхідно провести перевірку правильності відображення в бухгалтерському обліку однієї чи декількох операцій.

Аудитор повинен сформулювати думку щодо системи внутрішнього контролю, достатню для складання плану проведення перевірки. Якщо у клієнта система внутрішнього контролю ефективна, то ризик контролю буде незначним, а кількість аудиторських свідчень може бути меншою, ніж при слабкій системі внутрішнього контролю.

В процесі формування думки щодо структури внутрішнього контролю аудитор визначає критичні моменти системи бухгалтерського обліку, в яких можуть бути помилки чи викривлення, і дістає впевненість, що стосовно таких пунктів були розроблені й проведені заходи і процедури, які дають змогу виявити помилки та викривлення.

Висновки аудитора щодо оцінки внутрішнього ризику та ризику контролю визначають характер, обсяг і масштаб процедур аудиту кожного рахунку чи групи рахунків. Якщо результати тестів засобів контролю позитивні, аудитор визначає, чи може він зменшити детальні аудиторські процедури по суті (попередньо визначивши рівень суттєвості економічної інформації) [44, с. 259].

Тестування засобів контролю спочатку проводяться, щоб дістати уявлення про систему внутрішнього контролю, з тим, щоб аудитор міг оцінити рівень ризику. Далі аудитор визначає, чи необхідні додаткові докази ефективності контрольних заходів, процедур структури контролю і чи дозволять ці докази провести подальше зменшення обсягу перевірки для виконання поставлених завдань аудиту. Якщо необхідно, аудитору слід провести додаткові перевірки засобів контролю.

Основним у стратегії аудиторської перевірки є питання, чи слід проводити додаткові перевірки засобів контролю і так значно зменшити кількість аудиторських процедур по суті, чи їх слід проводити без великих обмежень на основі результатів перевірок засобів контролю. На кожному етапі перевірки аудитор вибирає певну стратегію дій. Таким чином, одні завдання, поставлені при проведенні аудиторської перевірки, можуть бути виконанні проведенням додаткових перевірок засобів контролю і обмеженням обсягу перевірок на суттєвість, інші - тільки шляхом використання процедур таких перевірок. Така гнучкість також придатна для різних клієнтів та їх дочірніх підприємств.

Проведення додаткових перевірок на відповідність засобів контролю ефективні тільки у разі, якщо час та зусилля, зекономлені при проведенні

перевірок на суттєвість, перевищують час і зусилля, затрачені на проведення перевірок на відповідність засобів контролю. Перевірку, зазвичай, проводять тільки стосовно таких заходів і процедур, котрі, за оцінкою аудитора, здатні до мінімуму знизити ризик контролю. Аудитор не повинен автоматично приймати рішення про проведення додаткових перевірок засобів контролю без визначення того, що їх проведення буде ефективним, навіть якщо у нього склалась думка (судження), що вони забезпечать одержання необхідних доказів.

Перевірка своєї думки стосовно того, що ризик контролю незначний, здійснюється шляхом виконання певних процедур, які називаються тестами контрольних моментів (тестами засобів контролю).

Більшість тестів контрольних моментів передбачають перевірку первинних документів, якими підтверджуються господарські операції. Крім цього, значна частина накопичених аудиторських свідчень - це і є документи, що мають відношення до господарських операцій. Зазвичай, коли проводять вивчення документації з господарських операцій, то говорять про перевірки господарських операцій.

Як відомо, перший етап аудиторської перевірки закінчується складанням плану-графіка та програми аудиторської перевірки. При складанні плану проведення аудиту до завершення додаткових перевірок засобів контролю аудитор припускає, що результати перевірок будуть задовільними. При роботі з клієнтом вперше основа для такого припущення може бути сформована шляхом проведення опитувань, спостережень, перевірки документів, записів, звітів, складених у процесі формування думки щодо структури контролю, а також результатів тестів засобів контролю, уже проведених до того часу.

При періодичному призначенні аудитора основою для такого припущення виступає досвід, накопичений протягом торішньої аудиторської перевірки, результатів опитування компетентних працівників підприємства-клієнта та висновків аудитора про те, що структура контролю клієнта за період часу, що аналізується, помітно не погіршилась.

Таким чином, етап планування включає розроблення загальної стратегії виконання завдання, плану аудиту для зменшення аудиторського ризику до прийняття низького рівня, а також детального підходу щодо очікуваного характеру, часу та обсягу аудиту.

Планування аудиторської перевірки Балансу (Звіту про фінансовий стан) здійснюється з метою сприяння забезпеченню належної уваги важливим ділянкам аудиторської перевірки, своєчасної ідентифікації та вирішенню потенційних проблем, а також організації та вирішенню завдання з аудиту ефективно і якісно.

Планування аудиту пов'язане з визначенням відповідальності і обов'язків аудиторів; дає змогу точно розподілити роботу між членами груп з виконання аудиторського завдання; полегшує нагляд, керування та координацію роботи виконавців.

На відміну від інших процесів, планування аудиту є невідокремленою фазою аудиту, та, як визначено МСА 300 «Планування аудиту фінансових звітів», - скоріше безперервним та інтерактивним процесом, який продовжується до завершення завдання аудиту і має дуже важливі, притаманні тільки йому особливості.

Перед початком перевірки Балансу (Звіту про фінансовий стан) аудиторів слід розробити і документально оформити загальний план аудиту, визначити в ньому суттєвість помилок, а потім здійснити аудит звітності за цим планом (рис. 3.2).

Загальний план аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) розробляється настільки детально, що аудитор має можливість завдяки йому підготувати програму аудиту. Під час розроблення загального плану аудитор здійснює аналіз таких питань, які визначені у Міжнародних стандартах аудиту (МСА 300 «Планування аудиту фінансових звітів») [40].

Рис. 3.2. Етапи планування аудиту Балансу (звіту про фінансовий стан) [авторська розробка]

Планування роботи також дає можливість приділити належну увагу найважливішим напрямам аудиту активів, власного капіталу та зобов'язань і сприяє більш ефективному розподілу роботи серед перевіряючих. Обсяг аудиторської роботи залежить від розмірів економічного суб'єкта, складності аудиту, аудиторського досвіду, знання діяльності клієнта.

Визначаючи мету перевірки, аудитору потрібно обговорити з клієнтом характер, обсяг і умови роботи, з'ясувати, чого чекає від нього клієнт, його вимоги. Потім необхідно ознайомитися з обліковою політикою клієнта, визначити, чи відповідає вона стандартам бухгалтерського обліку і звітності, вимогам чинного законодавства, вивчити систему внутрішнього контролю, окремі специфічні напрямки діяльності клієнтів [18, с. 118-120].

Розроблена нами програма аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) наведена в табл. 3.1.

Таблиця 3.1

Програма аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) по ПП «Агро Маркет» за 2018 р. у термін з 03.03.2019- 04.03.2019 р.

Мета аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан):

1. Перевірка відповідності заповнення Балансу (Звіту про фінансовий стан) вимогам діючого законодавства.
2. Перевірка узгодження показників різних форм фінансової звітності.
3. Перевірка достатності та повноти розкриття інформації у Примітках до річної фінансової звітності.
4. Формування висновку про достовірність інформації фінансової звітності та дійсність відображення фінансового стану підприємства.

№ з/п	Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Терміни	Примітки
1.	Перевірка наданого Балансу (Звіту про фінансовий стан) на арифметичну точність	аудитор	03.03.2019	
2.	Зведення відповідності залишків у Головній книзі із даними Балансу (Звіту про фінансовий стан) (на підставі робочих документів)	аудитор	03.03.2019	
3.	Перевірка відповідності залишків на початок звітного року залишкам на кінець минулого року	аудитор	03.03.2019	

Продовж. табл. 3.1

№ з/п	Перелік аудиторських процедур	Виконавець	Терміни	Примітки
4.	У разі зміни залишків внаслідок виправлення помилок минулих періодів - ретельна перевірка характеру помилок, їх впливу на звітність, адекватності внесених змін	аудитор	03.03.2019	
5.	Складання пробного Балансу (Звіту про фінансовий стан) на кінець звітного періоду та порівняння його з наданим на перевірку	аудитор	04.03.2019	
6.	Визначення тимчасових та постійних різниць	аудитор	04.03.2019	
7.	Розрахунок відстрочених податкових активів або зобов'язань	аудитор	04.03.2019	
8.	Порівняння розрахованих відстрочених податкових активів або зобов'язань з даними підприємства	аудитор	04.03.2019	
9.	Складання переліку коригуючих бухгалтерських записів	аудитор	04.03.2019	
10.	Складання переліку виправлень залишків за балансовими рахунками	аудитор	04.03.2019	
11.	Оцінка різниць, виявлених аудитором	аудитор	04.03.2019	
12.	Узагальнення результатів аудиту	аудитор	04.03.2019	

У програмі, на нашу думку, повинні бути вказані окремі процедури аудиту аудиту, зміст і час їх проведення, які повинні збігатися з загальним планом проведення аудиту. Ця програма допомагає здійснювати загальне керівництво з боку підприємства за проведенням аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) та контролювати роботу аудиторів.

Якщо на етапі планування результати додаткових перевірок аудитором засобів контролю вказують на те, що елементи структури контролю протягом певного періоду працювали неефективно, то аудитор повинен провести коригування до плану проведення аудиту в напрямі збільшення перевірок господарських операцій по суті. Доцільно при цьому визначити стратегію аудиторської перевірки щодо кожного рахунка чи групи рахунків, розробити відповідну програму, скласти план і графіки проведення робіт.

Отже, здійснення якісного аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) можливе за умови правильного визначення мети та конкретизації її завданнями. Ефективність аудиторських процедур залежить від якості

інформаційного забезпечення аудиту та реалізації поставлених завдань. Оскільки аудит в ринкових умовах носить, в основному, попереджувальний і запобіжний характер, то дотримання методики його проведення сприятиме підвищенню ефективності управління підприємством.

3.2. Методика аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства

Метою аудиторської перевірки статей Балансу (Звіту про фінансовий стан) є одержання достатнього обсягу свідчень для визначення того, чи відображені об'єктивно кінцеві сальдо в фінансовій звітності. Характер і обсяг цієї роботи значною мірою залежить від результатів планування аудиту та тестування аудиторських доказів.

Існує дві категорії процедур, які використовуються при перевірці статей Балансу (Звіту про фінансовий стан): аналітичні процедури та перевірка окремих елементів Балансу (Звіту про фінансовий стан) та інших форм фінансової звітності. До аналітичних процедур належать процедури, які дають змогу оцінити загальну правдивість господарських операцій і сальдо. Аналітичні процедури доцільно виконати ще до перевірки окремих елементів сальдо. У такому випадку аналітичні процедури можуть допомогти визначити, наскільки детально слід перевіряти звітність. На завершальній стадії аудиторської перевірки аналітичні процедури проводяться на основі достовірної фінансової інформації з метою оцінки фінансового стану, платоспроможності і ліквідності підприємства.

Перевірки оборотів та сальдо за рахунками виконуються, зазвичай, в останню чергу. При деяких перевірках усі вони проводяться після дати складання звітності. Але якщо клієнт хоче опублікувати свою звітність невдовзі

після дати балансу, то аудиторів повинні вдатись до трудомістких перевірок сальдо за окремими рахунками в певні проміжні періоди перед кінцем року. При цьому виникає потреба в додатковій роботі, для того щоб "довести" аудит за проміжні періоди до аудиту фінансової звітності на кінець року.

Конкретні завдання, пов'язані з заключними підсумками в Балансі (Звіті про фінансовий стан), можуть бути виконані при зборі різних видів аудиторських свідчень. Велика частина свідчень надходить із незалежних джерел (третіх осіб), і ці джерела можна вважати надійними.

Перевірки по суті також можуть забезпечити одержання доказів щодо структури контролю, наприклад, якщо помилка, виявлена внаслідок проведення перевірок по суті, сталась через недоліки в структурі внутрішнього контролю. У цьому разі у аудитора може з'явитись необхідність переоцінки раніше зроблених висновків щодо структури контролю.

На стадії завершення аудиторів виконують такі основні дії. Перш за все аудиторам слід переконатись, що відповідним чином розкриті суміжні зобов'язання. Значна частина процесу пошуку суміжних зобов'язань проходить протягом перших трьох фаз, але деякі додаткові перевірки здійснюються і на завершальній фазі.

Крім того, сертифікований аудитор повинен перевірити роботу складу групи аудиторів і вирішити чи достатньо зібрано свідчень та оцінити результати аудиту.

Наведені основні етапи аудиторських робіт є типовими для всіх об'єктів перевірки. Різниця полягає в методиці перевірки господарських операцій по суті. Розглянемо особливості аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства більш детально з врахуванням того, що баланс та звітність є заключною стадією облікового процесу і системою взаємопов'язаних економічних показників. Тому методичні прийоми аудиту доцільно розподілити на кілька етапів:

- вивчення організації обліку на підприємстві;

- загальний аналіз структури та змісту статей Балансу (Звіту про фінансовий стан);
- відповідність окремих статей Балансу (Звіту про фінансовий стан) та звітності в цілому встановленим критеріям.

На першому етапі необхідно встановити відповідність облікової політики підприємства нормативним і законодавчим документам, а також характеру та масштабам його діяльності, що передбачає перевірку:

- наявності наказу про облікову політику;
- відповідності прийнятої облікової політики вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [61] та Положенням (стандартам) бухгалтерського обліку;
- додержання при розробці облікової політики припущень і вимог, встановлених іншими нормативними документами;
- повноти розкриття обраних при формування облікової політики способів ведення бухгалтерського обліку, які суттєво впливають на оцінку та прийняття рішень користувачами фінансової звітності;
- наявності посадових інструкцій, затвердженої системи документообороту й внутрішньогосподарської звітності;
- відповідності встановленого порядку проведення інвентаризації вимогам нормативних документів;
- наявності затвердженого робочого Плану рахунків бухгалтерського обліку (особливу увагу приділяють варіантам використання рахунків бухгалтерського обліку, що відрізняються від діючого Плану рахунків та Інструкції про його застосування).

Результати аудиту організації обліку та облікової політики мають велике значення для формування аудиторського висновку про достовірність Балансу (Звіту про фінансовий стан). Виявлені порушення вже можуть слугувати підставою для визначення звітності в цілому недостовірною та підготовленою з порушенням вимог нормативних документів (у разі невідповідності окремих

положень наказу про облікову політику стандартам бухгалтерського обліку). В інших випадках (у разі відсутності затвердженої системи документообороту або застосуванні «нетипових» бухгалтерських записів) отримані результати дають змогу визначитись із напрямками більш глибоких досліджень отриманої інформації.

На другому етапі аудитор виконує такі процедури:

- підтверджує узгодженість в межах форми та показників різних форм фінансової звітності або констатує їх неузгодженість, що дає змогу більш обґрунтовано визначити напрями подальшої перевірки;
- виявляє статті Балансу (Звіту про фінансовий стан), які можуть спричинити суттєвий вплив на думку потенційного користувача звітності;
- виділяє статті, доцільність перевірки яких є високою внаслідок значних сум, відображених у них, або наявності агрегованих показників;
- встановлює критерії перевірки для вибраних статей, ступінь їх важливості та методи їх підтвердження (для підтвердження достовірності сум, відображених по статті Балансу (Звіту про фінансовий стан) «Гроші та їх еквіваленти в національній валюті» часто достатньо використати критерії існування та повноти, які підтверджуються шляхом інвентаризації та порівняння з даними первинних документів (звіту касира, виписки банку). Водночас, додержання критеріїв існування та повноти щодо цієї статті не свідчить про законність проведених підприємством операцій з готівкою).

На третьому етапі здійснюється безпосередня перевірка обраних статей за допомогою визначених методів.

При перевірці даних Балансу (Звіту про фінансовий стан) аналізують наявність та стан:

- майна (нематеріальних активів, основних засобів, запасів, витрат);
- інших активів (довгострокових та поточних фінансових інвестицій, відстрочених податкових активів, векселів одержаних);
- розрахунків з дебіторами (довгострокової та поточної дебіторської заборгованості за її видами);

- грошових коштів (каси, поточного та валютного рахунків);
- власного капіталу (статутного, пайового, капіталу в дооцінках, додаткового, резервного, неоплаченого, вилученого капіталу, нерозподіленого прибутку (непокритого збитку));
- інших довгострокових пасивів (забезпечень наступних витрат і платежів, цільового фінансування, відстрочених податкових зобов'язань);
- кредитів та інших залучених коштів (довгострокових та короткострокових кредитів банку, фінансових зобов'язань);
- розрахунків з кредиторами (довгострокової та короткострокової кредиторської заборгованості за її видами);
- інших пасивів (доходів майбутніх періодів) [14, с. 159].

Аудит Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства доцільно розпочинати з інвентаризації. Об'єктами інвентаризації є активи та зобов'язання підприємства.

Інвентаризація активів та зобов'язань полягає в підтвердженні сальдо за даними аналітичному обліку за кожним видом активів чи зобов'язань. Тобто інвентаризацією виявляються по відповідних документах залишки, ретельно вивчається обґрунтованість сум, що обліковуються на таких рахунках, встановлюються терміни виникнення зобов'язань підприємства, реальність часток у власному капіталі їх власників тощо.

В ході дослідження особливу увагу необхідно приділяти вивченню поелементної розшифровки залишків активів, капіталу та зобов'язань.

Питання розкриття інформації у Примітках до фінансової звітності повинно досліджуватись аудитором з особливою ретельністю. Порядок розкриття інформації у Примітках до фінансової звітності залежить від того, чи є підприємство акціонерним, оскільки обсяг інформації, який підлягає розкриттю в акціонерних товариствах, набагато більший, ніж у решти підприємств.

Після здійснення всіх складових перевірки, описаних вище, аудитор узагальнює виявлені відхилення в обліку та звітності про фінансовий стан

порівняно з чинними нормативними положеннями і обґрунтовує пропозиції щодо їх усунення [11, с. 212-231].

ПП «Агро Маркет» не підлягає обов'язковій аудиторській перевірці, але може здійснювати аудит стану обліку й звітності за власною ініціативою.

Загалом, за результатами вивчення порядку ведення обліку та складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) в ПП «Агро Маркет» можна зробити наступні висновки:

- в ПП «Агро Маркет» наявні та належним чином зберігаються статут, первинні документи, реєстри бухгалтерського обліку та звітність;
- залишки за рахунками першого – шостого класу Плану рахунків в реєстрах аналітичного обліку за 2016-2018 р.р. відповідають інформації, що наведена у Головній книзі та Балансі (Звіті про фінансовий стан);
- оприбуткування активів, їх використання, погашення зобов'язань, зміни складу власного капіталу проводяться відповідно до законодавства;
- порядок розподілу прибутку та покриття збитків відповідає положенням статуту підприємства.

3.3. Узагальнення результатів аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства

Узагальнення результатів аудиту Балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства оформляється на підставі наступних Міжнародних стандартів контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг:

- 260 «Повідомлення інформації тим, кого наділено найвищими повноваженнями»;
- 700 «Формування думки та надання звіту щодо фінансової звітності» [40].

За результатами аудиторської перевірки складається аудиторський звіт, що передається замовнику.

Аудиторський звіт – це документ, підготовлений суб'єктом аудиторської діяльності за результатами аудиту фінансової звітності (консолідованої фінансової звітності) відповідно до Міжнародних стандартів аудиту.

Аудиторський звіт має такі обов'язкові дані.

I. Загальна частина (вступ):

- назва документа і назва клієнта;
- місце і дата складання;
- назва аудиторської фірми, її адреса, номер дозволу (ліцензії), коли і на який період видано ліцензію, реєстраційний номер фірми, її банківські реквізити, прізвище, ім'я та по батькові аудиторів, які звітуються (якщо звітує самостійно працюючий аудитор, то в цій частині звіту він вказує також номер і термін дії сертифіката, стаж);
- період, за який проводилася перевірка звітності;
- склад, перелік фінансових звітів та інших документів, які перевірялися;
- посилання на існуючі стандарти, нормативні та інші документи, якими керувався аудитор під час аудиту.

II. Аналітична частина, в якій дається чіткий перелік ділянок діяльності клієнта, перевірених суцільним і вибіркоким методом, описуються результати перевірки стану обліку, внутрішнього контролю на підприємстві, вказуються факти недоліків і порушень, які завдали або можуть завдати шкоди інтересам власників, державі або третім особам. Окремо вказуються ті недоліки та порушення, які не були виправлені за час аудиторської перевірки, а також рекомендації аудитора. Проводиться розрахунок фінансових коефіцієнтів діяльності підприємства.

У процесі аналізу показників Балансу (Звіту про фінансовий стан) виявляються взаємозв'язки і взаємозалежності між активами, власним капіталом та зобов'язаннями, що дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення на підставі оцінки поточного фінансового стану та

результатів діяльності підприємства за попередні роки, а також потенційних можливостей на перспективу.

Метою аналізу Балансу (Звіту про фінансовий стан) є управління необоротними й оборотними активами, структурою капіталу, яка полягає в прийнятті виважених стратегічних рішень на підставі отриманої інформації.

III. Підсумкова частина, яка, по суті, містить думку аудитора про перевірений об'єкт обліку, в даному випадку – Баланс (Звіт про фінансовий стан), і яку зазвичай називають аудиторським висновком, якщо вона оформлена окремим офіційним документом, тобто засвідченим підписом і печаткою аудитора (аудиторської фірми) [18, с. 250].

На підставі інформації Балансу (Звіту про фінансовий стан) здійснимо окремі аналітичні процедури, пов'язані з оцінкою ділової активності підприємства (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

**Показники ділової активності ПП «Агро Маркет»
за 2016-2018 р.р.**

Показники	31.12.2016 р.	31.12.2017 р.	31.12.2018 р.	Відхилення (+,-) 2018 р. від	
				2016 р.	2017 р.
1. Виручка від реалізації, тис. грн.	7511	7838	5547	-1964	-2291
2. Середній розмір капіталу, тис. грн.	3665,0	3621,5	3455,5	-209,5	-166,0
3. Середній розмір власного капіталу, тис. грн.	3071,5	3075,0	3083,0	11,5	8,0
4. Середній розмір власного оборотного капіталу, тис. грн.	298,0	387,5	414,0	116,0	26,5
5. Середній розмір дебіторської заборгованості, тис. грн.	269,0	354,0	291,5	22,5	-62,5
6. Середній розмір запасів, тис. грн.	564,5	536,5	443,5	-121,0	-93,0
7. Середній розмір кредиторської заборгованості, тис. грн.	593,5	546,5	372,5	-221,0	-174,0
8. Чистий прибуток, тис. грн.	2	2	2	-	-
9. Коефіцієнт оборотності капіталу	2,049	2,164	1,605	-0,4	-0,6
10. Оборотність дебіторської заборгованості:					
10.1. днів	13	16	19	6	3

10.2. оборотів	28	22	19	-9	-3
11. Оборотність запасів:					
11.1. днів	27	25	29	2	4
11.2. оборотів	13	15	13	-	-2
12. Тривалість операційного циклу, дні	41	37	32	-10	-5

Продовж. табл. 3.2

Показники	31.12.2016 р.	31.12.2017 р.	31.12.2018 р.	Відхилення (+,-) 2018 р. від	
				2016 р.	2017 р.
13. Оборотність кредиторської заборгованості:					
13.1. днів	28	25	24	-4	-1
13.2. оборотів	13	14	15	2	1
14. Оборотність власного капіталу					
14.1. днів	147	141	200	53	59
14.2. оборотів	2	3	2	-	-1
15. Тривалість фінансового циклу, дні	29	22	17	-12	-6

Розраховані показники вказують на незмінність ділової активності підприємства за 2016-2018 р.р., оскільки всі аналізовані показники оборотності у днях та разях майже не змінюються. Однак спостерігається уповільнення оборотності власного капіталу підприємства.

Як засвідчують попередні розрахунки, впродовж 2016-2018 р.р. спостерігається зниження виручки від реалізації, середнього розміру капіталу підприємства, однак збільшення вартості власного оборотного капіталу. Середній розмір дебіторської заборгованості несуттєво збільшується у 2018 р. у порівнянні з 2016 р., але зменшується у порівнянні з 2017 р. Середній розмір запасів за 2016-2018 р.р. зменшується, аналогічну динаміку має кредиторська заборгованість підприємства.

Оборотність дебіторської заборгованості у 2016-2018 р.р. коливається в межах 13-19 днів та складає відповідно 28 оборотів у 2016 р., 22 обороти у 2017 р., 19 оборотів у 2018 р.

Оборотність запасів за 2016-2018 р.р. майже не змінюється і коливається в межах 25-29 днів або 13-15 разів.

Аналогічну динаміку має показник тривалості операційного циклу, який складає у 2016 р. 41 день.

Оборотність кредиторської заборгованості несуттєво прискорюється, а саме з 28 до 24 днів (з 13 до 15 оборотів).

Оборотність власного капіталу у днях за аналізований період уповільнюється і складає у 2018 р. 200 днів або 2 рази.

Отже, проведені розрахунки свідчать про незмінність показників ділової активності підприємства, хоча його фінансовий стан до кінця 2018 року лишається нестійким. Тому збільшення прибутку ПП «Агро Маркет» та підвищення ефективності його діяльності можливе за рахунок:

- розширення ринків збуту продукції та послуг не тільки на території України, а й у країнах Співдружності незалежних держав;

- забезпечення незмінності умов договорів з постійними контрагентами та запровадження найбільш прогресивних форм розрахунків;

- проведення аналізу рентабельності готової продукції та послуг і забезпечення збільшення частки високорентабельних видів готової продукції та послуг у загальному доході від реалізації;

- проведення низки оперативних заходів, які не потребують інвестицій і мають за мету раціоналізацію співвідношення доходу й витрат від основної діяльності підприємства.

Висновки за розділом 3

Розгляд теоретичних аспектів організації й методики аудиту Балансу (Звіту про фінансовий стан) та їх практична апробація в діяльності ПП «Агро Маркет» дозволили автору зробити наступні висновки.

1. Виділяють чотири етапи аудиту: планування та визначення аудиторського підходу; тестування засобів контролю; перевірка господарських операцій по суті (перевірка оборотів і сальдо за рахунками та аналітичні процедури); завершення аудиту.

2. Планування аудиту пов'язане з визначенням відповідальності і обов'язків аудиторів та передбачає складання плану й програми аудиту. Програма аудиту є детальним переліком змісту аудиторських процедур і включає: відомості про підприємство; правові основи діяльності підприємства; оцінку наявної системи обліку та внутрішнього контролю; перевірку правильності обліку окремих облікових об'єктів; оподаткування підприємства; фінансову звітність; консультаційні послуги.

3. Існує дві категорії процедур, які використовуються при перевірці статей Балансу (Звіту про фінансовий стан): аналітичні процедури й перевірка окремих елементів Балансу (Звіту про фінансовий стан) та інших форм фінансової звітності.

4. За результатами аудиторської перевірки складається аудиторський звіт, що передається замовнику. Аудиторський звіт включає загальну, аналітичну й підсумкову частину.

5. ПП «Агро Маркет» не підлягає обов'язковій аудиторській перевірці, але може здійснювати аудит стану обліку й звітності за власною ініціативою. Стан обліку та звітності підприємства дозволяє аудитору скласти позитивний аудиторський звіт.

6. ПП «Агро Маркет» має стабільні показники ділової активності підприємства, хоча його фінансовий стан до кінця 2018 року лишається нестійким. Тому збільшення прибутку ПП «Агро Маркет» та підвищення ефективності його діяльності можливе за рахунок пропозицій, розроблених нами за результатами аналізу.

ВИСНОВКИ

За результатами розгляду теоретичних аспектів складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства та аудиту його показників зроблено наступні висновки.

1. Огляд основних історичних аспектів розвитку бухгалтерського балансу та його характерних рис дозволив виокремити п'ять основних етапів розвитку: зародження балансу як економічної категорії, зародження балансу як облікової категорії, розвиток балансу у межах різних наукових напрямів, розвиток балансу у межах облікових концепцій, уніфікація бухгалтерського балансу.

2. Баланс можна трактувати як спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів і джерел їх утворення, пасивів на певну дату у вартісному вираженні, таблицю, що має певні складові, елемент методу бухгалтерського обліку тощо. Термін «баланс» слід розглядати як спосіб економічного групування і узагальненого відображення активів, власного капіталу та зобов'язань на початок чи кінець звітного періоду у вартісному вираженні. Баланси підприємств класифікують за різними ознаками.

3. Предметом діяльності ПП «Агро Маркет» є сільськогосподарське виробництво та реалізація продукції рослинництва, переробка такої продукції, організація виробництва хлібобулочних виробів, борошна, крупи, макаронних виробів, комбікормів, надання транспортних, ветеринарних, зоотехнічних, агротехнічних послуг громадянам та підприємствам тощо. Управління підприємством здійснює директор, організаційна структура підприємства включає наступні бухгалтерію, ремонтно-механічний відділ, тракторну бригаду, а також посади працівників: юриста, головного агронома, головного інженера.

Організація обліку на підприємстві відповідає законодавству та особливостям сільськогосподарської діяльності: ведення обліку здійснюється бухгалтерією, яку очолює головний бухгалтер, йому підпорядковується

провідний бухгалтер. У Наказі про облікову політику визначені методи й процедури ведення обліку, а також дещо надлишкова інформація, яку запропоновано вилучити. Облік автоматизований із застосуванням програмного забезпечення «1С: Підприємство 8.3».

4. ПП «Агро Маркет» за 2016-2018 р.р. є економічно незалежним, але спостерігається динаміка погіршення його фінансового стану. Підприємство має непокриту збитку минулих років, але є рентабельним. Розрахунок показників ліквідності свідчить про передкризовий (критичний) фінансовий стан підприємства у довгостроковій та короткостроковій перспективі. За останні роки платоспроможність підприємства покращується. За результатами аналізу Балансу (Звіту про фінансовий стан) автором розроблені пропозиції щодо покращення фінансового стану підприємства.

5. Баланс як форма звітності пройшов тривалий етап розвитку. Сучасний Баланс (Звіт про фінансовий стан) у титульній частині має містити реквізити підприємства. У предметній частині звітності наводиться інформація про певні суми активів, власного капіталу та зобов'язань підприємства. У заключній частині Балансу (Звіту про фінансовий стан) наводяться підписи, прізвища та ініціали керівника й головного бухгалтера підприємства.

6. Баланс в активі має три розділи, у пасиві – чотири розділи та додатковий п'ятий розділ. Властивістю Балансу (Звіту про фінансовий стан) є рівність підсумків активу та пасиву. В Україні баланс підприємства складають за методом – нетто, тобто валюта балансу підраховується за виключенням сум за регулюючими рахунками. Для заповнення активу Балансу (Звіту про фінансовий стан) використовують сальдо синтетичних рахунків 1-3 класу, пасиву - сальдо синтетичних рахунків 4-6 класу. Валюта балансу ПП «Агро Маркет» на початок і кінець 2018 р. є тотожною і складає відповідно 3495 тис. грн. та 3416 тис. грн. Для заповнення Балансу (Звіту про фінансовий стан) використовується машинограма у вигляді Головної книги або оборотно-сальдової відомості за рахунками бухгалтерського обліку.

Удосконаленню змісту Балансу (Звіту про фінансовий стан) будуть сприяти пропозиції щодо перейменування його окремих статей.

7. Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності», повний комплект фінансової звітності включає: Звіт про фінансовий стан на кінець періоду; Звіт про прибутки та збитки; Звіт про зміни у власному капіталі за період; Звіт про рух грошових коштів за період; Примітки, що містять стислий виклад суттєвих облікових політик та інші пояснення. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності не визначають формат звіту про фінансовий стан. Він може мати вертикальний або горизонтальний формат. В межах цих моделей статті звітності можуть бути класифіковані як поточні та непоточні й наведені в послідовності зростання чи зниження їх ліквідності (терміну погашення). МСБО містять лише орієнтовний перелік статей балансу (звіту про фінансовий стан).

8. В ПП «Агро Маркет» для ведення обліку та складання фінансової звітності використовується програмне забезпечення «1С: Підприємство 8.3». Щоб скласти Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства, необхідно зайти в меню «Звіти», натиснути «Бухгалтерський і податковий облік», вибрати пункт «Регламентовані звіти», «Регламентовані звіти (вбудовані)» та знайти у складі фінансової звітності Баланс (Звіт про фінансовий стан) підприємства. ПП «Агро Маркет» доцільно було б автоматизувати весь процес складання бухгалтерської звітності та з допомогою програми проводити періодичний аналіз показників діяльності підприємства.

9. Виділяють чотири етапи аудиту: планування та визначення аудиторського підходу; тестування засобів контролю; перевірка господарських операцій по суті (перевірка оборотів і сальдо за рахунками та аналітичні процедури); завершення аудиту. Планування аудиту пов'язане з визначенням відповідальності і обов'язків аудиторів та передбачає складання плану й програми аудиту. Програма аудиту є детальним переліком змісту аудиторських процедур і включає: відомості про підприємство; правові основи діяльності підприємства; оцінку наявної системи обліку та внутрішнього контролю;

перевірку правильності обліку окремих облікових об'єктів; оподаткування підприємства; фінансову звітність; консультаційні послуги.

10. Існує дві категорії процедур, які використовуються при перевірці статей Балансу (Звіту про фінансовий стан): аналітичні процедури й перевірка окремих елементів Балансу (Звіту про фінансовий стан) та інших форм фінансової звітності. За результатами аудиторської перевірки складається аудиторський звіт, що передається замовнику. Аудиторський звіт включає загальну, аналітичну й підсумкову частину.

11. ПП «Агро Маркет» не підлягає обов'язковій аудиторській перевірці, але може здійснювати аудит стану обліку й звітності за власною ініціативою. Стан обліку та звітності підприємства дозволяє аудитору скласти позитивний аудиторський звіт.

12. ПП «Агро Маркет» має стабільні показники ділової активності підприємства, хоча його фінансовий стан до кінця 2018 року лишається нестійким. Тому збільшення прибутку ПП «Агро Маркет» та підвищення ефективності його діяльності можливе за рахунок пропозицій, розроблених нами за результатами аналізу.